

Р 4795

Ииб. № 36

6

ГОД. III

М. ЯНУАРИЙ

№ 1. - 12

С Ъ Я Ч Ъ

МѢСЕЧНО ЗЕМЛЕДѢЛЧЕСКО СПИСАНИЕ

ЗА

ЕКОНОМИЯ, ЗЕМЛЕДѢЛІЕ И СКОТОВѢДСТВО

57

57.371

Рѣдакторъ:

Ив. П. Бѣрзаковъ

ВАРНА

печатница н. петровъ

1900

ВМѢСТО ПРОГРАММА

Съ прѣсни нови сили Редакционний Комитетъ на списанието ни е рѣшилъ съ свои материални сръдства, ако и много рисковано, да продължава издаванието на списанието и прѣзъ III година, за постиганиято на зададената си още въ началото цѣль.

Нѣма да излизаме тука съ голѣми обѣщания, че ще направимъ обратъ въ примитивното ни земледѣлие, че за това ще създадемъ рѣдъ мѣропріятия въ полза на земледѣлческото дѣло, защото ние знаемъ, че тѣзи работи немогатъ да се извършатъ само съ материата, която може да пълни колониятъ на единъ вѣстникъ или списание. На кратко нашата цѣль ще бѣде да работимъ за довеждане въ съзнание на своитѣ прача земледѣлческото население, въ указване начина за какъ по лесно и по възнаградително да се ползова това население отъ капитала, имота си и пр., даване наставления по разнитѣ клонове на земледѣлческото стопанство и горѣщо подържане и защищаване земледѣлческитѣ сдружавания, въ които единствено, спорѣдъ насъ, е надѣждата за подобрѣние земледѣлческото дѣло въ България.

При това за да можемъ да дадемъ по ясно прѣдставление на читателитѣ си за всичко какво се върши другадѣ и у насъ и за да не пропускаме случайтъ да се произнасяме своеврѣменно по възникналитѣ въпроси въ свръзка съ земледѣлческото дѣло, ние рѣшихме да издаваме, като прѣмия на списанието и единъ вѣстникъ подъ сѣщото име, който ще излиза на 10-то и 20-то число на мѣсеца. Вѣстникътъ ще получава бесплатно всѣки абонатъ на списанието, щомъ си прѣдплати абонамента.

Отъ датата на исплащанието на цѣлий абонаментъ, ще захваща и испращанието на вѣстника абонату.

Като си задаваме тѣзи трудна задача, молимъ всички г. г. съчувственници по идея да ни се притекжтъ на помощъ, та дано съ взаимна поддръжка се искара земледѣлческото дѣло на бѣль свѣтъ.

Редакц. Коммитетъ.

Сѣй, сѣячо, сѣй!

Широко прѣдъ тебѣ
Стелѣтъ се поля,
А по тѣхъ браздѣтъ
Безсчетъ орала.

Бавно подирѣ тѣхъ
Крачи други братъ :
Жито, леща, грахъ —
Сѣй съ потайна ядѣ.

Тѣзи дреболии
Трѣбать за напрѣдъ ;
Ахъ, роби сме ний
На нужди, безчетъ,

Сѣй, сѣячо, сѣй!
Сѣй, свирѣи и пѣй.

Ще настане день
Ти съсъ остъръ сѣрпъ,
Потенъ заморенъ —
Ще прѣвиенъ гѣрбъ.

Зрѣнцето добро,
Но съжъзъ проклятъ
Сторила ведно
Вся небесна гадъ ;

И катъ гладна сганъ
Налита отъ вредъ ; —
Кѣлве, прави зянъ
Влачи на далекъ.

Сѣй, сѣячо, сѣй!
Сѣй, свирѣи и пѣй.

Ще остане тамъ
Малко и за тебъ,
Но ей друга сганъ
Дири своя хлѣбъ :

Кехая, падаръ,
Чаушинъ голтакъ,
Въ дрипи говедаръ —
Искать своя хахъ.

Грабѣтъ по шиникъ
Своя скромень дѣлъ
Хамбаря за мигъ
Видишь прѣсвѣтлѣлъ.

Сѣй, сѣячо, сѣй!
Сѣй, свирѣи и пѣй.

Слѣдъ туй друго зло :
Бирника дошелъ ;
Лихваръ „сто на сто“
Сладко ти запѣлъ.

Данѣци безчетъ
Давай ги съсъ смѣхъ,
А за твоя хлѣбъ
Ени ли ги й тѣхъ ?

Давай, та мълчи !
Нѣма други край ;
Инѣкъ ще гѣлчи
Кметѣтъ, 'ко узнай.

Сѣй, сѣячо, сѣй!
Сѣй, свирѣи и пѣй.

Не, пѣсенъта вечъ
Трѣбва да поспрѣ! —
Виждъ, че острий мечъ
Въ кокала упрѣ.

Да орѣшъ, да сѣйшъ
Ти съсъ кървавъ потъ
И пакъ да живѣйшъ
Оскъденъ животъ;

И пакъ, брашно, соль
Да нѣма у васъ
И окъсанъ голъ
Да си всѣки частъ.

Сѣй, нещастний робъ,
Сѣй, и сълзи лѣй,
Другъ съсъ твоя потъ
Ще си поживѣй! . . .

Церковски.

(изъ „Б. Обирка“)

Д е с я т ъ к ъ .

Злобата на деня днесъ е въпроса за десятъка. Може-би, когато настоящето ще бжде поднесено на читателитѣ за четение, този толкова важенъ въпросъ да бжде вече окончателно разрѣшенъ. При все това ние пакъ мислимъ да сподѣлимъ съ читателитѣ си нашитѣ възглѣдове по него, макаръ и да се писа толкова много въ нашата политическа и, така да се каже, економическа преса.

Много пжти сме имали случаи да казваме, че годинитѣ отъ освобождението ни, или по добрѣ, отъ заживяването ни, като самостоятелна държавица, текътъ безъ да оставятъ нѣкакъвъ отпечатакъ на прогресъ у насъ, въ което и да би било отношение и, благодарение само на подражението, ние имаме това що виждаме и присжждаме за направенъ прогресъ. „Миналото учи“ е съвсѣмъ не вѣрно за насъ, защото хората, отъ които е много зависело да направатъ що годѣ нѣщо въ полза на нѣкакво проучване, сж оставали глухи къмъ тѣзи нужда, като сж се ограничавали само да управляватъ по течението на вѣтъра, който е раздухванъ отъ разнитѣ вънкашни обстоятелства. Че сме прави въ горнитѣ сжждения, иде да ни докаже изнисанието на сждбоносната зелена маса, още единъ пжтъ закона за десятъка. Значи неволитѣ, истезаванията, злоупотрѣбленията, ограбванията и пр., причинявани отъ упражняването на тѣзи осждена данъчна система, ни най малко не сж се знаели отъ сждателитѣ на прѣдрѣшения десятъкъ. Ето защо казваме, че „миналото насъ не учи.“ —

Нека сега разглѣдаме самий „Законопроектъ за данъка на земнитѣ произведения за 1900 до 1905 год.“

Самий, г. Министръ на Финанситѣ, въ мотивитѣ къмъ законопроекта, признава, че тѣзи десѣтъчна система дава просторъ на голѣми подкупванія, злоупотреѣбления и грѣшки, каквито дѣйствително е и имало, при първото и второто прилагане на тая система, обаче, той *въ мотивитѣ* си, ни се обѣщава, че щѣлъ да прѣмахне тѣзи грѣшки, съ назначаване честни и способни чиновници и подвежданието имъ подъ строгъ контролъ. Ако не бѣхме живѣли въ България, а живѣехме другаѣдъ, такава една декларация на единъ Министръ би ни що годѣ гарантирала, обаче, ние знаемъ, че това ще остане само думи. Първо, защото въ такова голѣмо количество такива чиновници, които ще бѣдѣтъ при това врѣмenni, немогатъ да се избѣрѣтъ сѣ честни, благонадѣжни, трудолюбиви и пр., а при това да сѣ и привѣрженици на властующата партия, каквито само могатъ у насъ да бѣдѣтъ чиновници. Второ — козъ ни гарантира, най послѣ, че, и да си одѣржи обѣщанието Министра, ще управлява Българскитѣ финанси до като е въ сила закона?

Въ мотивитѣ на законопроекта, види се, за да се даде по голѣма стойностъ на послѣдний, въ ущѣрѣбъ на сега дѣйствующий законъ за поземлений данѣкъ, е казано, че спорѣдъ първий — земледѣлцитѣ плащали на сѣто и не сѣто, а сега ще плащатъ само на сѣто мѣсто. Мнозина сме слушали, да вѣставатъ противъ досегашний законъ съ този мотивъ, съ който си послужва, въ случая, и самий г. Министръ. Незнаемъ какъ, нѣ намъ ни се види много чудесенъ този мотивъ. Дѣйствително, до сега се взимаше за сѣто и не сѣто, нѣ по колко? — много по малко разбира се и то ето защо: Въ годинитѣ, въ които се е снимало номонe не сѣ били сѣти всичкитѣ ниви, а само половината, двѣтѣ трѣти, а нѣкъѣдъ и само една трѣта. Слѣдъ сниманието на номонето се е опрѣдѣлялъ облога и намѣрении облогъ се е расхвърлялъ на цѣлото обработваемо пространство. Това е много лѣсно да се разбере, щомъ се заинтересова човѣкъ и вникне въ сегашний облогъ на земитѣ, ще види, че нѣкъѣдъ, като напр. въ Добруджата, кѣѣто подъ посѣвъ ежагодно се намира около $\frac{1}{3}$ отъ обработва-

емото пространство, земиѣ сж обложени съ по 20—30 ст. на декарь, когато въ другитѣ мѣста, кждѣто $\frac{2}{3}$ сж подѣ постѣвъ облогѣтъ е 60 ст. до 1 левъ на декарь. Грѣшкитѣ лѣжатъ въ прѣкалената услужливостъ на контролѣоритѣ, които сж взимали номонето все въ повече а и малка грѣшка сж направили размѣтателнитѣ комисии, при раздѣляване земиѣ по категории.

Нѣ прѣди да се впуснемъ въ разглѣждане на прѣдложеный законопроектъ, ние ще се спрѣмъ върху принципа: справедливо ли е и трѣбва ли земледѣлеца да плаща частѣта, която е плащаль до сега и която ще плаща по новий законъ за десѣтъка, като данѣкъ на държавата?

Колкото населението на една държава е богато, толкова, разбира се, държавата е по богата. Бѣдно ли е населението — бѣдна е и държавата. Ето защо първа длѣжностъ на правителствата въ умно управляванитѣ държави е да подобрятъ материалното положение на населението, съ повдигане на неговото земледѣлческо или промишленно производство и съ урегулирване данѣчний товаръ, по начинъ такѣвъ, щото той да бжде най лѣгкъ, лѣсно да бжде исплащанъ и даже нечувствителенъ. У насъ става тѣкмо противното; Освѣнъ, че у насъ малко се прави, отъ срамъ да не кажемъ, нищо се не прави, за повдигане на производството, но и безъ всѣкакво испытване, ислѣдование и пр. данѣчний товаръ отъ година на година се увеличава. Признаваме, че нашата държава има нужда отъ голѣми приходи, защото и тя трѣбва да върви бараберъ поне съ околнитѣ си държави, та и тя трѣбва да има войска, училища, правосѣдие и пр. Добрѣ, нѣ паралелно съ откриванието на тѣзи нужди, трѣбваше да расте и производството, а то си е сѣ сжщото и за него абсолютно нищо не се прави. Тѣзи причина доведе работата до тамъ, щото държавата ни да се вмѣкне въ този кризисъ, съ избѣдняло до край население. Виновници на това сж били всичкитѣ до сегашни управници, а не и земледѣлческото население, което сега, пакъ се повиква да имъ исплаща грѣховетѣ. Като глѣда чловѣкъ вървежатъ на работитѣ, съ възмущение кон-

статира, че тѣзи хора глѣдатъ като на плячка на земледѣлческото население. Взиматъ и немислятъ, че, вънъ отъ това, че при такова течение на работитѣ е възможенъ единъ вътрѣшенъ държавенъ раздоръ, нѣ и тѣзи данакоплатци ще се истощатъ до крайностъ и държавната машина, която се вози отъ тѣхъ, трѣбва да спрѣ на срѣдъ пѣтъ. Поддържайте Г-да данъчнитѣ сили, тѣ ще Ви сж винаги потрѣбни, истощите ли ги, то ся готвите да спрѣте функциониранieto на държавата.

Данъко-носителитѣ сж земледѣлцитѣ. Земледѣлческото население е което само за поземленъ данъкъ плаща на държавата 18,000,000 лева безъ връхнитѣ, емляка, беглика, пѣтната повинностъ и пр.

Казахме по горѣ, че данъчнитѣ товаръ трѣбва да бжде така урегулиранъ, щото да не бжде въ непоносима тяжесть за данъкоплатеца или, съ други думи, той трѣбва да бжде въ норма, която да съответствува съ производството на данъко-платеца. Така ли е съ дѣсятъка? — не, и ето защо:

Принципътъ да се вземе едно на десетъ отъ произведеното, а не отъ припечеленото е принципъ погрѣшенъ и крайно съсипателенъ. Другитѣ съсловия, освѣнъ земледѣлческото, плашатъ извѣстна частъ отъ припечеленото, а земледѣлеца трѣбва да дава 10% отъ неговото бруто произведение и какво излиза? излиза това, че земледѣлеца дава на държавата не 10% а 25 и 30%, отъ припечеленото си. Да не бждемъ голословни нека прибѣгнемъ до цифри.

I-во ВЪ ПРОВАДИИНСКО

(отъ лично изслѣдване)

а) Приходъ

Отъ единъ хектаръ съ зимница, въ много добра реколка.
= 20 хектолитри.

в) Расходъ

1) За първа оранъ . . .	12.50 л.
2) За втора „ . . .	6.25 „
3) За трѣта „ . . .	6.25 „
4) За сѣмъ 2 х. л. $\times 10$ л. =	20. — „
5) Жътва съ рѣжа . . .	25. — „

(съ машина 20 л.)

- 6) Прѣвозв. снопитѣ въ 5
 кола по 80 стот. 4—л.
- 7) Вършидба (12.5 Кръстци).
 6 работ. по 2 л. = 12 л.;
 10% „ундалѣкъ“ за ко-
 нетѣ—2 х. л. $\times$ 10 л.
 = 20 л., всичко 32—л.

А всичко расходъ: 106 лева.

Ако сѣмѣнемъ, че при тѣзи много добра реколта би имало и добри цѣни, напр. 10 л. на хектолитра, ще видимъ, че земледѣлеца въ Провадийско ще получи произведение, оцѣнено въ пари за 200 лева, при единъ расходъ отъ 106 л. Съгласно законопроекта за десѣтъка земледѣлеца ще даде на държавата 2 х. л. по 10 л. = 20 лева, които като спаднемъ отъ прихода ще получимъ 180 л. = бруто произведение, отъ което пъкъ като спаднемъ 106 л.—станалитѣ разности, ще получимъ печалба 74 лева. Излиза прочее, че на една печалба отъ 74 лева земледѣлеца въ Провадийско ще плати само десѣтъкъ безъ върхнини и пр. 20 л. или 27%. Нека при това се знае, че върхнинитѣ достигатъ на 40—50% върху данѣка, та като се притурятъ и тѣ ще излезе не 27% отъ печалбата, а 40%.

II-ро ВЪ ЛОМСКО

(отъ исчисленията на Г-на Илия Флореско въ печатаното му писмо до Министра на Земледѣлието г-на Г. Д. Начовичъ.)

а) Приходъ:

Въ срѣдня година, отъ пшеница на хектаръ = 16 х. л.
 по 7 л. = 112 лева.

в) Расходъ:

- 1) За първа оранъ 10 л.
- 2) За 2-ра „ посѣвание и пр. 12 „
- 3) За сѣмѣ 2 х. л. $\times$ 7 л. = . . 14 „
- 4) За жътва 12 „
- 5) За прѣвозвание на снопитѣ . 10 „
- 6) За вършидба. 10 „

А всичко: 68 л.

Съгласно законопроекта за десятъка Ломския земледѣлецъ трѣбва да даде 1·6 х. л. на държавата или опѣнено това въ пари 11·20 стотинки, които като спаднемъ отъ общия приходъ 112 л. ще получимъ суммата 100·80 л., отъ която сума ще спаднемъ расхода отъ 68 л. и ще получимъ чистъ приходъ 32·80. Така шото Ломский земледѣлецъ ще плати на 32·80 л. печалба — 11·20 л. или около 34% плусъ върхнинитѣ 50% върху данъка = 52%.

Тѣзи наши исчисления, заети отъ брошурата на г-на Флореска, не сж още вѣрни, защото ние вземахме изобищо разноснитѣ, т. е. срѣдната тѣхна норма, взета отъ разноснитѣ на декаръ за всичкитѣ земледѣлчески растения. Посоченото отъ насъ за чиста печалба, още не е такава. То е печалба до свършването на хармана, обаче, до влизанieto му въ кисията на земледѣлца се намалява още съ разноснитѣ за закарване произведението на пазаря, а съ нейното намаление става и пропорционално увеличение на данъкътъ, който ще плаща земледѣлца.

Взехме тѣзи исчисления, като типични за цѣлата ни страна, съ исклучение на Добруджата, която прѣдставлява особенностъ въ земледѣлческо отношение.

Сега трѣбва ли само земледѣлца да тегли това брѣме? Кое друго съсловие плаща такъвъ процентъ отъ печалбата си? На кое друго съсловие държавата става такъвъ нежелателенъ ортакъ въ печалбата? Не, данъка десятъкъ не е нищо друго, освѣнъ узаконенъ обиръ.

Ще ни се възрази, може би: нѣ държавата има нужда отъ пари и трѣбва да ги намѣри вътрѣ въ страната, защото отъ вънъ нѣма. Ще отговоримъ: добръ, никой гражданинъ на свободна и независима България не трѣбва да откаже подрѣжката на отечеството си, въ този труденъ случай, обаче, това искание, ако и принудително, трѣбва да бѣде за всички еднакво, а не само за земледѣлцитѣ и то подъ булото на данъкъ.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ разглѣждане на законопроекта, ние се искаваме противъ неговото приемане по принципъ.

Сега нека на кратко да разглѣдаме и законопроекта.

Къмъ първитѣ членове нѣма да се спираме.

Чл. 10, който урѣжда начинътъ на сниманието номоне, прѣдвижда почти същитѣ распорѣдби, каквито имаше и въ първитѣ закони за десятъка въ натура. Едно е само не ясно, а именно на чии разносики ще ставатъ тѣзи хармани, и не били било по добръ правителството да си вземе 10% отъ снопитѣ и то да си се грижи за овѣршаванieto имъ и пр.

Чл. 11 е именно единъ отъ най. неприятнитѣ членове. Той запрѣтѣва да се вдигатъ произведенията отъ нивитѣ до тогава, до като не е свършено описванието и сниманието на номонето, безъ разрѣшение на финансовитѣ власти. Това е едно такова изнасилване правата на собственицитѣ, щото не търпи и критика. Земледѣлеца се е мжилъ и пекалъ цѣла година и едва достигналъ да види произведението си полу-събрано, вече близо до хамбара, той трѣбва пакъ да чака, пакъ да излага произведението си на стихийтѣ, отъ които цѣла година е трѣпералъ и защо? — защото не е дошълъ чиновника още да извърши описванието и да снесе номоне. Да допустнемъ, че г. Министра устоя на думата си и назначи чиновници акоратни, вѣщи и пр., но и при най. голѣмата акоратностъ, той трѣбва да чака Мехмедъ да си пожъне въ с. А., та чакъ тогава да отиде въ с. В. да описва, снима номоне и пр. ако и да е Иванъ въ с. В. отдавна свършилъ работата си и чака чиновника. Нека не се забравя, че особено по голѣмитѣ стопанства замѣниха рѣчний трудъ съ машиненъ, а този послѣдний много скоро подготвува произведението за пазаря, а пъкъ и цѣнитѣ не стоятъ, тѣ се движатъ. Кой би заплатилъ напр. загубитѣ на Ивана, които го биха сполѣтели или отъ стихийтѣ или отъ пазарната цѣна, която той е пропустналъ да я вземе? Не би ли било по добръ държавний чиновникъ съ общинский съвѣтъ още при описванието да опрѣдѣлатъ въ всѣка мѣстностъ по четири пробни ниви, двѣтѣ отъ които да се посочатъ отъ чиновника, като прѣдставител на хазната и двѣтѣ — отъ общинский съвѣтъ, като прѣдставител на земледѣлческото население, отъ които ниви да се снеса номоне,

а останалитѣ да бждѣтъ свободни, подѣ распорѣжда-
нието на притежателитѣ имѣ.

Вѣ чл. 12 и 13 се урѣжда въпроса за възникна-
литѣ спорове, мѣжду държавний чиновникѣ и общинский
свѣтъ, като даватѣ право на финансовата властѣ да про-
вѣрѣва извършеното, чрѣзъ испращанието на другѣ
чиновникѣ.

За да се гарантиратѣ по добрѣ интереситѣ на земле-
дѣлцитѣ не ще бжде злѣ да се назначаватѣ вѣ комми-
сиитѣ, по разрѣшение спороветѣ, за които е дума вѣ
чл. 13, и членове отѣ другѣ общин. свѣтъ.

Чл. 21, алинея II казва: „Когато всичкитѣ про-
изведения или нѣкои отѣ тѣхъ бждѣтъ унищожени вѣ
цѣлото землище на единѣ градѣ или село, десѣтъка се
прѣсмѣта по номонето на она съседенѣ градѣ или село,
който най много се приближава по производителность.“
Тука неможе да се разбере защо ще се снима вѣ та-
къвъ случай номоне отѣ съседенѣ градѣ или село, ко-
гато десѣтъкъ нѣма да се взема, съгласно първата али-
нея на сѣщий членѣ, гдѣто е казано: „Десѣтъка се
взима отѣ дѣйствително добитото произведение“. Ако
това се отнася само за унищоженитѣ посѣви отѣ гра-
душка, обезщетение на които се дава, то трѣбва из-
рично да се каже. Па и така да е, нѣма нужда отѣ
никакво номоне, защото самий членѣ опрѣдѣлява, че де-
сѣтата частѣ отѣ обезщетението за посѣвтѣ се внася
вѣ хазната за десѣтъкъ, а пѣкъ размѣра на загубитѣ и
обезщетението се опрѣдѣлява, както ни е извѣстно, отѣ
една, тоже назначена съ законѣ, комиссия.

Чл. 25 опрѣдѣля начина, по който ще да се прѣдава
десѣтъка на правителството отѣ данѣкоплатцитѣ.

Ако има причина, която настрои българското на-
селение, прѣди освобождението ни, противѣ турското
владичество, то бѣше именно тая, гдѣто турскитѣ власти
просто истезаваха българитѣ земледѣлци съ закарва-
нието и прѣдаванието на *ошура*. Попитайте когото
щете — съврѣменникѣ на оная тирания, за турскитѣ уп-
рави, той съ въздишка ще Ви каже, че не е имало
по голѣмо истезание вѣ живота му отѣ това. По послѣ
тѣзи сѣѣни се повториха и вѣ новото българско врѣме,

когато сжщата данъчна система бѣше въ сила. Колко добитѣкъ и хора измрѣха отъ студъ и гладъ!, какви жални спомѣни иматъ земледѣлцитѣ отъ това врѣме! По 5 деня въ най голѣмитѣ студове, калове и фуртуни, безъ храна и грошъ въ джоба, съ по една кола жито сж чакали земледѣлцитѣ да прѣдадѣтъ десѣтъка по пристанищата и станциитѣ. И сега, сега, като си спомнятъ земледѣлцитѣ за тѣзи поврага минали врѣмена си казватъ: „имали сме дни да живѣемъ, та сме останали.“ — Сега ще се повторатъ пакъ сжщитѣ сѣщни. Найстина чл. 26 прѣдвижда едно възнаграждение по 2 ст. на километръ за прѣвѣзване на 100 килограма, обаче то е съвсѣмъ малко. Па най послѣ защо не е изрично казано, че десѣтъка ще се прѣдава въ най близкото до мѣстопроизведението пристанище или станция, а е казано, че то ще става тамъ кждѣто министерството на финанситѣ опрѣдѣли? Неможе ли да се прѣдполага, че ще има случаи щото земледѣлци отъ Варненскитѣ села да си каратъ десѣтъка напр. въ Руссе, или отъ Пловдивско въ Варна?

Най послѣ да кажемъ нѣщо и за чл. 47. Много се страхуваме, че този членъ ще разнебити и така малкото съгласие мѣжду селѣнитѣ земледѣлци. Той ще подтиква къмъ шпиониране единъ другиго съседнитѣ и, разбира се, отъ това хазната не губи, нѣ морално населението ще отпада. Крайнитѣ единици, само за да дескредитиратъ противника си, ще бждѣтъ готови да донасятъ невѣрни свѣдения само и само да прѣдизвикатъ разслѣдване противъ неприятнитѣ имъ. Добрѣ би било поне едно наказание да се прѣвидеше за тѣзи, които умишленно донасятъ невѣрни свѣдения за ужъ укрийетъ имотъ отъ облагание съ десѣтъкъ. —

Въ заключение, ние като се искаваме противъ приеманието на този законопроектъ, като врѣденъ за прогреса въ земледѣлието и крайно съсипателенъ за, и безъ него, обѣднялото земледѣлческо население, съвѣтваме правителството да остави още за една година въ сила дѣйствующий законъ за поземлений данѣкъ, а прѣзъ течението на тѣзи година да распорѣди да се държи отъ особени специалисти чиновници и вѣщи земледѣлци

смѣтка на станалитѣ разноси за всѣки видъ земледѣлч. произведение на хектаръ, въ всѣка околия и даже частъ отъ околия и слѣдъ събиранieto на реколтата, прѣзъ идущата 1900 год., да се комбиниратъ тѣзи свѣдения и отъ полученото произведение, добито отъ номуниални години се спаднатъ исчисленитѣ разноси по производството, и отъ получената, слѣдъ това, чиста печалба да се узакони щото държавата да взима 10%. Това ще бжде въ висша степенъ справедливо за сегашно, и за още далечно бждѣще, врѣме. Сжщеврѣменно да се распорѣди за изучванието подоходний данѣкъ или кадастралний такѣвъ, или пѣкъ за изнамирвание данѣчна система, по която всички съсловия, безъ разлика, да поематъ данѣчний товаръ, като синове на едно и сжщо отечество. Безъ това, което ще и да бжде правителство лѣсно ще идва на властъ, може би, по благоволение отъ горѣ, нъ още по лѣсно ще губи властъта по неблагодарность отъ долѣ. А може би ще дочака нѣкое отъ тия правителства да чуе да се испѣе, отъ прѣсипналий гласъ на земледѣлеца, послѣднитѣ куплети отъ помѣстеното въ зачало стихотворение:

Сѣй сѣячо! сѣй
Сѣй свирѣи и пѣй.

Не, пѣсенъта вечъ	Сѣй, нещастний родъ,
Трѣбва да поспрѣ! —	Сѣй, и сълзи лѣй,
Виджъ, че острий мечъ	Другъ съсъ твоя подъ
Въ кокала упрѣ.	Ще си поживѣй!...

Пазимъ интереситѣ на страната — насърдаваме индустрията!

„Проектъ

Обща Тарифа за митата,
които ще се събиратъ отъ
вноситѣ стоки въ България;

Всѣка една държава се старее да покровителствува своитѣ произвѣдения — сурови или индустриални — да ги увѣличава, насърчава, подкрепя и субвенционира; старее се да ги защити отъ чуждата конкуренция чрезъ разни мѣрки и закони, а гледа да улесни тѣхния износъ за чужбина, отъ дѣто да влизатъ пари въ страната. Отъ една стърна се покровителствуватъ произвѣденията и производителитѣ отъ чуждия вносъ, отъ чуждата конкуренция съ запрѣщени и облагания съ тѣжки мита, а отъ друга — се улеснява и подпомага износа за чужбина, отъ дѣто се получаватъ пари. Въ Австрия, напр. се произвѣжда голѣмо количество захаръ; държавата покровителствува това производство отъ внасянието на чужда захаръ, чрезъ тѣжки мита отъ една стърна и парични награди за мѣстнитѣ производители; а за да улеснява нейния износъ и да конкурира на чуждитѣ пазари тя я освобождава отъ износно мито, прѣнасятъ я по желѣзницитѣ и съ параходитѣ съ неимовѣрно малко навло и дава парични прѣмии на всѣки фабрикантъ на захаръ, който изнесе за чужбина извѣстно количество захаръ. Така постѣпва Австрия, така постѣпватъ и всичкитѣ други държави за насърчение на тѣхнитѣ сурови и индустриални произведения, за упазване интереситѣ на своитѣ производители и интереситѣ на страната.

А какво се прави у насъ за подпомагане на мѣстното производство, и за запазванието му отъ чуждата конкуренция?

Нуждата отъ една „обща тарифа“ за облагане на чуждитѣ стоки съ мита е отъ голѣма важность у насъ; съ нея

ще се тури край на всички до сегашни закони, закончета, правилници и всевъзможни обяснителни окръжки, какъ да се таксува извѣстна стока, какъ да се постѣпия съ извѣстно фалшиво масло, кое да се пропуца и кое не и пр., и пр. които распореждания сѣ разхвърляни изъ разнитѣ дѣла на митницитѣ, понеже сѣ издадени въ продължение на 10—15 години, та и най опитния дѣловодителъ не може да ги намѣри. Ний щѣхме да бждемъ първитѣ да похвалимъ Министерството на Финанситѣ за изработването на „общата тарифа“, ако съ нея се спазваха интереситѣ на страната, интереситѣ на нашето население и до нейдѣ се тураше прѣчка на внасянието ония чужди стоки, които се произвѣждатъ у насъ, както това правятъ другитѣ държави.

Ний нѣма тукъ да разглеждаме до колко правилно сѣ поставени митата на всѣка вносна стока споредъ „общата тарифа“, защото това много далечъ би ни завело, на се изисква да бжде човѣкъ свѣдуещъ по всички артикули, които тамъ сѣ наредени, за да се произнесе въ една или въ друга смисълъ, ний тукъ ще се ограничимъ само съ нѣкои артикули, които се произвѣждатъ въ страната и внасянието имъ отъ чужбина съ намалено мито или безъ мито е само врѣдно за мѣстното производство.

Въ глава II отъ „общата тарифа“, — „Произвѣдения и отпадѣци отъ животни“.

§ 42 се казва: „Вълна, включая и оная отъ алпага, лама, вигонъ, якъ, козина отъ комили и отъ кашемирски кози:

а) Непрана свободна (отъ мито)

§ 44 Козина:

а) прана и непрана свободна

§ 47) Други косми:

а) сурови свободни

§ 49) Коприна:

а) на пашкули свободна

Отъ процитиранитѣ параграфи на II-та глава въ „общата тарифа“ всѣки ще забѣлѣжи, че интереситѣ на мѣстнитѣ производители и на страната ни най-малко не сѣ взети прѣдъ видъ при изработването на тая тарифа; а именно това е трѣбвало да се има прѣдъ видъ.

България е страна чисто земледѣлческа и скотовѣдна; у насъ има около 8 милиона овци, които срѣдно даватъ на

годината около 14 милиона килограма вълна. За нуждитъ на населението сж достатъчни 8—9 милиона килограма, та всѣка година има единъ излишъкъ отъ вълна отъ 5—6 милиона килограма.

Нашитъ фабрики за платове въ Самоковъ, Карлово, Сливенъ и Габрово едвамъ изработватъ на годината отъ 2—3 милиона килограма вълна.

У насъ има не само достатъчно, но и излишно количество вълна; при тѣзи условия какво е накарало съставителитъ на „общата тарифа“ да искатъ, щото всичката непрана вълна отъ чужбина да се внаси у насъ безъ мито?

Наистина има държави, които пропускатъ внасянето на извѣстни сурови прѣдмети съ намалени мита и транспорти; но ний не трѣбва слѣпешката да слѣдваме тѣхния примеръ, защото въ края ще имаме съвършено противни резултати. Въ Франция напр. се внася огромно количество сурова коприна отъ Китай и Япония съ намалено мито и навло; постѣпката на Франция ни най-малко не трѣбва да ни служи за основа, щото и ний въ § 49 отъ „общата тарифа“ да освобождаваме пашкулитъ отъ мито; защото Франция купува суровата коприна ефтино; значи малко пари излизатъ отъ държавата — прѣработва я въ своитъ фарики на копринени платове и я боядисва на всевъзможни цвѣтове и слѣдъ това я продава 10—20—50 пѣти по скѣпо конкурира въ цѣлтъ свѣтъ съ своитъ копринени платове; получаватъ се най-малко 10 пѣти повече пари, отколкото сж дадени за суровата коприна. У насъ така ли е? Отъ нѣколко години пасамъ Министерството на Тѣрг. и Земледѣлието употребява всевъзможно усилие да повдигне отвъжданieto на коприненитъ буби, черпчавитъ дървета и коприварството въ страната, отъ което много семейства ще могатъ да искарватъ прѣхраната си, а е въ полза и на държавата, понеже копривата се търси на всѣкъдѣ. Щомъ сега се позволива (прѣдвижда) внасянето на пашкулитъ безъ мито, то некой нѣма да има интересъ да отвъжда буби, понеже не ще може да покрне разноснитъ си отъ чуждата конкуренция.

А какво ще правимъ ний съ пашкулитъ отъ чужбина? Ще ги обърнемъ на платове ли въ нашитъ фабрики и ще ги изнасяме за продажъ на чуждитъ пазари, отъ дѣто ще послѣпватъ пари въ страната, както прави Франция? Съ това

ще спремъ вноса на чуждитѣ копривени платове ли у насъ? Каква полза има за страната отъ безмитното пуцане на пашкулитѣ?

Сщщото нѣщо е и съ вълната. Едно врѣме, когато платоветѣ отъ Сливенскитѣ фабрики се продаваха въ цѣлия Анадолъ и всичката Турска войска се обличаше съ тѣхъ, шаяцитѣ отъ Самоковъ, гайтанитѣ и шаяцитѣ отъ Карлово, Клисуре, Калоферъ и пр. се продаваха въ Босня и Турция, тогава тия градове бѣха богати и вълната се продаваше 10—12 и 15 гроша оката; отъ когато тия пазари се изгубиха за нашитѣ произвѣдения, гайтанджълъка умре, фабрицитѣ за платове служатъ за удовлетворение на мѣстнитѣ нужди, вълната спадна на 5—6 гроша оката и пакъ нѣма кой да я купува.

Вълната е едно отъ важнитѣ произвѣдения на овцата и има голѣмо значение за овцевѣдеца; една овца обикновенно дава 2 килограма вълна на годината и при цѣна отъ 2 л. за килограмъ, то само отъ тоя артикулъ овцевѣдеца си изкарва разносцитѣ на овцата за прѣзъ годината; обаче когато вълната нѣма цѣна, както е сега у насъ, нѣма кой даже да пита за нея, тогава всѣки овцевѣдецъ е принуденъ да намалява числото на своитѣ овци, както и дѣйствително вече мнозина отъ крупнитѣ овцевѣдци направиха.

Щомъ сега съ „общата тарифа“ се иска освобождаването на чуждата вълна отъ мито, то съ това ще се нанесе най-голѣмъ ударъ на нашето овцевѣдство, на интереситѣ на нашето население и на страната. И защо да се освобождава чуждата вълна отъ мито? Нѣма ли въ страната достатъчно вълна за нуждитѣ на населението? Ний видѣхме погорѣ, че у насъ има излишъкъ вълна и затова цѣната ѝ много е спаднала.

Нашитѣ фабрични платове изнасятъ ли се въ чужбина и при недостатъкъ на мѣстепъ суровъ материялъ необходимо става внасянието на такъвъ отъ чужбина съ разпи отстъпки, който като се прѣработи да се продава на чуждитѣ пазари и въ страната да се внасятъ повече пари? — Не.

Прѣзъ 1898 год. Пловдивската Тѣрг. Камара бѣше зела рѣшение да се пропуцатъ всичкитѣ груби вълни отъ Турция и Ромжния безъ мито. Да се зема подобно рѣшение отъ една търговска камара, това е лесно обяснимо, защото

въ нея засѣдаватъ само търговци, които се интересуватъ само отъ тѣсния кръгъ на своитѣ търговски спекули, но ни пай-малко тѣхъ не трѣвожатъ интересетѣ на земледѣлческото и скотовѣдно население; притурете при това, че въ тая камара засѣдава нѣкой фабрикантъ на платове отъ Карлово или другадѣ и лесно ще си обясните, защо се е зело рѣшение, което е само врѣдно за страната; но да се зема сжщото рѣшение и отъ съставителитѣ на „Общата Тарифа“, това за насъ е повече отъ необяснимо!

У насъ има още и единъ законъ „за насърчение на мѣстната индустрия“, споредъ който на фабрикантитѣ за платове се позволява да внасятъ *безъ мито*, споредъ испратени ешантиони, всевъзможни вълни отъ Черноморското крайбрежие, Кримъ, Ромжния и пр., отъ които нѣкои сж като Каракачанскитѣ, разни непрани и прани срѣдни и тънки бълни, разни боядисани и небоядисани прѣжди и пр.

На основание тоя законъ прѣзъ 1894 год. сж изнесени отъ Княжеството около 790 хиляди лева за вълна и прѣжди; прѣзъ — 95 год. сж изнесени около 1,130,000 л.; прѣзъ — 96 год. 500 хиляди; прѣзъ — 97 около 700 хиляди лева; а прѣзъ всички тий години сж внесени въ страната около 200 хиляди, лева за вълна и прѣжда.

Тия числа сж, мисля, достатъчни да покажатъ, какви огромни сумми даваме на чуждитѣ държави за материяли, които се намиратъ въ изобилие у насъ; какъ съ разни отстъпки и съ нашитѣ пари насърчаваме и подпомагаме чуждото производство въ врѣда на собственнитѣ си интереси, въ врѣдъ на мѣстното производство.

Може да ми се възрази, че у насъ нѣма тънки вълни, та затова трѣбва такива вълни и прѣжди да се пропускатъ безъ мито. Този мотивъ нетърпи никаква критика. Ний искаме да подобряваме мѣстния добитѣкъ; а едно отъ добритѣ качества на овцата е тънката и мека вълна. Щомъ чуждата тънка вълна и прѣжда се пущатъ безъ мито, тогава нашия овцевѣдецъ нѣма интересъ да си подобрява овцитѣ, защото чуждата конкуренция подпомагана съ нашитѣ пари и отстъпки го съсипва. Обложете чуждитѣ прѣжди и тънки вълни съ голѣми мита и кажете на нашия овцевѣдецъ, че тънката вълна се плаща $3\frac{1}{2}$ — 4 лева кило и много се търси, че да видимъ, нѣма ли той въ 2—3 години да си подобри ов-

цитѣ и да Ви достави тѣнка вълна, а това колкото е въ интереса на самия овцевъдецъ, толкова е и въ интереса на държавата, защото овцитѣ ще се подобрятъ, нѣма всѣка година да се изпасатъ огромни сумми за вълна, които ще оставатъ у населението; а даденитѣ на чужда държава пари за разни материяли сж за винѣги изгубени. Разбира се, че обмѣната съществува отъ вѣкове и иначе е невъзможно, по нашия дългъ е да се стараемъ да намаляваме вноса, а да увеличаваме износа, иначе постоянно ще отиваме къмъ сиромашията.

Азъ още немогъ да разбера, какво е туй насърчение на „мѣстната индустрия“, когато една фабрика е построена у насъ, всичкитѣ машинарии сж донесени отъ чужбина, самия фабрикантинъ управителъ чужденецъ, всичката вълна и прѣжда дохожда отъ Германия или Белгии, искарватъ ти единъ платъ и му туратъ името „мѣстно произвѣденіе!“

Ако е работата за 10—15 нещастни работници Българе, които съ по 1—2 лева на день работатъ въ тия фабрики, та затова изработената материя е „мѣстно“ произвѣденіе, тогава съмъ стгласенъ; но нищо друго Българско въ тия платове азъ не виждамъ, никакво насърчение на мѣстна индустрия нѣма, а има само насърчение на чуждитѣ сурови произвѣдения, които се допасатъ у насъ за да убиватъ и съсипватъ мѣстното производство.

И ако ний, въ интереса на страната, въ интереса на нашето овцевѣдство, трѣбва да не пропускаме тѣнкитѣ вълни и прѣжди безъ мито, то хиляди пѣти имаме повече основание да не пропускаме грубата чужда вълна безъ мито, какъвто материялъ въ изобилие се намира въ страната, и ако е възможно даже да се обложи съ такова мито, щото по пикой начинъ да не може да се внесе у насъ; също тѣй трѣбва да се постѣпя и съ разнитѣ други вълни, косми, козини и пр.

Не сме ний нѣкоя напрѣднала индустриална страна, въ която първитѣ материи за обработване липсватъ, та да фаворизираме тѣхния вносъ и слѣдъ прѣработванието имъ да ги повръщаме като индустриални произвѣдения и да ги продаваме прѣскъжно, както това се прави въ Белгия, Франция, Англия, Германия и пр., у насъ какъвто суровъ материялъ влезе, той вече не се връщатъ и даденитѣ за него пари за винѣги сж изгубени за насъ.

По всички тия съображения всичкитѣ § § отъ „общата тарифа“, приведени въ началото на настоящата статия, ний считаме крайно вредни за мѣстното производство и като така и тѣ трѣбва да се измѣнятъ.

Съ никакви тарифи, съ никакви закони нищо чуждо не трѣбва да се фаворизира, а съ всички сръдства трѣбва да се стараемъ да насърчаваме, да подпомагаме и да пазимъ отъ чуждата конкуренция мѣстното производство; само по тоя начинъ ний ще запазимъ интереситѣ на мѣстнитѣ производители и на страната.

Ст. Добринъ.

Горчива, но вѣрна истина.

Земледѣлческата криза. която прѣкарва нашиятъ земледѣлецъ и която криза отъ година на година става по чувствителна, всѣкиго може би щѣше да доведе до заключението, че стихийнитѣ погроми, като наводнението, сушата, безплодието, всичко това, което до крайностъ осиромаша него, гражданина и дѣржавата, ще да му е послужило за поука, за да размисли оврѣме, като какво да стори да може да увѣличи приходността на своята работна земя, като какви прѣобразованія и нововѣдѣнія трябва той да извърши въ стопанисванието на земята, отъ която той единствено очаква своята прѣхрана, а дѣржавата ослани своята поддрѣжка и прѣуспѣване. Както се вижда, всички тия злини и нещастия, които нѣколко години подѣ редѣ сполѣтѣха нашето отечество, ни най малко да се повлияли върху неподвижното нехайство на нашия земледѣлецъ—селянинъ. Струва се, като че той още повече да се утвърдява въ това нехайство и, убитъ духомъ и тѣломъ, съ спокойно хладнокрѣвие да гледа на бѣднотията и голотата, която врѣдомъ като немилъ и неканенъ гостъ се примѣква и располага. **Земледѣлецо!** Трѣбни прѣдъ зиналата грозна бѣднотия и оврѣме се вразуми и обмисли, какво трѣбва да сторишъ за себе си и чадата си! Изгони изъ главата си мисълъта и убѣждението, че ти трѣбва земята само за жито да обработвашъ, за да можешъ да живѣешъ! Докажи на свѣта, че и ти умѣешъ да се ползувашъ отъ нейсчерпаемата благодать на майка-земя, че и ти обичашъ и се стрѣмишъ къмъ напрѣдка, че и ти имашъ чувство къмъ хубавото и красивото, че и ти желаешъ да прѣкарашъ тоя кра-

тъкъ земенъ животъ, охолно и въ благодѣйствиe, както и европейца и че ти радѣешъ не само за своето благосѣстояние, но и за прѣуспѣванието на твоего крайно западнало отечество.

Тия неприятни мисли, вѣрвамъ, всѣкому да прѣлѣтватъ прѣзъ ума и главата, когато гледа увисналата глава на нашия изнемошѣлъ отъ сиромашия и гладъ селянинъ, а сжщеврѣменно вижда прѣзъ цѣлата година хилядитѣ кошове съ разни зеленчуци и овощия, като ябълки, круши, мушмоли, черепи и др., които паракоситѣ стварятъ на Варненското и другитѣ пристанища и се прѣкарватъ прѣзъ българскитѣ митници за вѣтрѣпността на държавата. Мигаръ тия хубави български нари, които се тъй тѣжко печелятъ съ потъ на лицето, неможаха да останатъ у насъ? Мигаръ нашата божемъ богатата България неможе да ни роди разни салати, зеленчуци, ябълки и други овощия? Мигаръ „тая пуцинска България“, за благото на която се проливатъ порой крокодилски сълзи, не е въ състояние да продоволствува своитѣ грѣшни чада? Не, не, необяснимо е това, като какъ България е станала тържище на анадолския маджунъ, разни сушени ушафи, като сливи, зарзали, праскови и др., когато тѣхното производство много сѣмейства у насъ би прѣхранило и облѣкло. Не, грѣхота и срамота е България, страна земледѣлческа, страна много по богата отъ много други страни, да се продоволствува отъ други земи, когато у насъ всичко може да се роди, и то, ако не въ таково количество, за да изнасяме на вънъ, то понѣ да имаме за насъ си. До тогава, до като неразбереме и недойдеме до съзнание, че обработванието на земята само за сѣйдбенитѣ растения, като пшеницата, кукурузътъ и др. не е достатъчно да заживѣеме единъ по добъръ и охаленъ животъ, ние ще работиме земята само въ наша вѣда и за нашето крайно осиромашаване. Прочее всѣки селянинъ — земледѣлецъ нужно е да се намира съ мисълта, че той трѣбва отъ земитѣ си толкова да разработва за сѣйдбени растения, колкото му е потрѣбно за прѣхрана и за отглеждане на добитѣка си, а сжщеврѣменно да трѣси единъ другъ начинъ за оползотвор-

яване останалата частъ отъ нивитѣ си и то такъвъ, какъвто му се вижда за най износенъ, който да не му струва много трудъ, голѣми разноси и да му докарва по голѣмъ приходъ. Всички свои земледѣлчески работи всѣки селянинъ земледѣлецъ трѣба тъй да нареди, щото да нѣма нужда отъ чужди наемни сили, освѣнъ въ извѣстни извънрѣдни случаи, щото да може всички свои земледѣлчески работи да извършва самъ вѣдно съ своето сѣмейство.

Наврѣдъ въ нашето отечестве климатътъ и мѣстоположението благоприятствуватъ за развъжданieto на разни овощни дървета, обаче за съжаление твърдѣ малко или съвсѣмъ никакъ селянитѣ — земледѣлци не сж се опитали да прѣобърнатъ частъ отъ земитѣ си въ овощни градини и по тоя начинъ много пѣ износно да оползотворяватъ своитѣ ниви. Дѣйствително въ България има овощни дървета и прѣзъ нѣкои години се икарва доста овощия, но всички се свършватъ за сезонно домашно употрѣбление, като изобилието се чувствува само прѣзъ врѣмето на зрѣянето. Никой досега не се е заловилъ съ овощарството, било като специално или като второстепенно занятие при земледѣлието, отъ което да очаква нѣкаква облага. За нѣкакво рационално развъждане и облагородяване на овощни дръвчета въ источната частъ на България неможе нито дума да става и нѣма нѣкои добри плодове, които да се продаватъ съ добра цѣна, за да може селянинътъ — земледѣлецъ да причисли отъ тѣхъ извѣстенъ приходъ, къмъ обикновеннитѣ си приходи. Никѣдѣ нѣма да видите било по градинитѣ или нивитѣ да се засаждатъ и облагородяватъ млади дръвчета съ извѣстни добри видове овощия, които да могатъ да истраятъ по дълго врѣме, за да се продадатъ съ по добра цѣна. Даже старитѣ обикновенни овощни дървета, съ които въ турско врѣме се славяше Камчийската долина и тузлука, сж вече на свършване. Отъ тѣхъ сж останали тукъ тамъ малки остатъци — стари полуисѣхнали и оставени на произвола овощни дървета. Блаженнитѣ ония врѣмена, когато турчинътъ е сѣталъ за хаиръ дръвчета да сади и хашладисва, отдавна сж отлѣтѣли

наедно съ турското владичество и въ това отношение ний, тѣхнитѣ наслѣдници, нищо не сме направили, но даже наврѣдъ и по́лоши отъ вандали сме се показали, защото не само че несадиме и хашладисваме, а сѣчеме и унищожаваме и останалитѣ.

Като се има прѣдъ видъ, че овощарството е источникъ за благосъстоянието на народитѣ, че то е едно такова благородно занятие, което винаги е имало и има голѣма важностъ и значение върху материалното и нравствено отнѣшение, а така сжщо и върху тѣлесното и душевно здравие на чело́вѣка, то ще се опитамъ да посоча на срѣдствата, като какъ би могло то да се повдигне и въведе между нашето земледѣлческо население, защото нѣма земленни производѣния, които да бждатъ тѣй износно добивани, както овоциѣта и защото нѣма съястия, които толкова да сж полѣзни на тѣлото и духа на чело́вѣка, колкото овоциѣта. Прѣди обаче да се спусна по въпроса, ще укажа на нѣкои факти, до колко овощарството би било полезно и какъвъ главенъ факторъ би било, както за благосъстоянието на нашия селянинъ—земледѣлецъ, а така сжщо и за държавата, като внимателно разгледаме слѣднитѣ данни. Австрия почти ежегодно искарва повече отъ 10 милиона метрически центнера разни овоциѣ, които се продаватъ за повече отъ 130 милиона лева. Само на Тиролъ се пада около 2½ милиона лева приходъ и на Чехия около 7 милиона. Франция ежегодно искарва повече отъ 2,860,000 центнера овоциѣ на цѣна 250,000,000 лева, освѣнъ това, което се консумира за домашно употребление и освѣнъ ония овоциѣ, които се употребяватъ за производството на разни овоциѣ вина, Америка ежегодно продава овоциѣ за повече отъ 600,000,000 лева. Това сж осѣзателни примѣри.

Убѣденъ въ твърдоши́ното традиционално нехайство на нашия българинъ, както и въ упоритостѣта му противъ всѣко едно модерно нововъвѣдѣние, а особено, когато става дума за такива нововъведѣния, които трѣбва да изменятъ начина и обстановката на досегашния му мизеренъ животъ, когато става дума за прѣдприятия, за които трѣбва да наложи трудъ, а резултатътъ на

които има да очаква слѣдъ години, то ни най малко немога да се лаская, че и за подобрѣнието на овоцарството у насъ би помогнали писменнитѣ теоритически распорѣдби на властѣта и че съ тѣхъ би се постигналъ нѣкакъвъ обратъ въ умоветѣ на нашитѣ селяни — земледѣлци, които, вслѣдствие добрѣ необмисленитѣ мѣропрѣдприятія на правителството, сж изгубили всѣко довѣрие въ неговитѣ добри намѣрения за повдиганieto на земледѣлието. Никаква полза не може да се очаква отъ каквото и да би било нововъвѣдѣние по рационалното стопанисване на земята, щомъ липсватъ практическитѣ примѣри и очивиднитѣ резултати.

За сега най цѣлесъобразно би било да се завземе държавата или окръжнитѣ съвѣти съ урежданieto на образцови овоцни разсадници въ всѣки единъ окръгъ, като работитѣ и управлението на тия разсадници се повѣрятъ въ рѣцѣтѣ на специалисти практики, които добрѣ да си разбиратъ отъ работата и да сж прѣдадени на нея съ тѣло и душа и да се въудушавяватъ отъ идеята да помогнатъ на дѣлото. Специалистъ — практикъ, за ръководене на работитѣ въ разсадника, е неизбѣжно нуженъ, ако дѣйствително искрено се желае нѣщо да се стори за повдиганieto на нашето до сега съвсѣмъ несъществующе овоцарство. Това трѣбва часъ по-скоро да стане, ако дѣйствително правителството искрѣнно се въудушевява отъ идеята да помогне на нашия вече оголенъ селянинъ и то не съ цѣль да испрѣвари и завземе извѣстни тържища за българскитѣ бѣдѣщи овоцъ, до които цѣли се домогватъ другитѣ европейски държави, а просто единъ день да може да се тури край на изнасянето задъ граница на българскитѣ пари, които и тѣй малко ги има, а се изнасятъ ежегодно въ изобилие за анадошки ябълки, круши, мушмули, зарзали, сливи, разни маджуни (петмеси) и разни други овоцъ, които бихме могли да произвѣждаме у насъ си и златото да оставаше за други нужди. Маджарското правителство отдавна е съзнало нуждата отъ основаванието на такива държавни овоцни разсадници, отъ които ежегодно снабдява селянитѣ — земледѣлци съ готови овоцни дървета за баснословни евтини

цѣни. Нашето Министерство на Народното Просвѣщение вѣрватъ да се е увѣрило, че съ училищнитѣ градини, отъ които толкова много се очаква, нищо нѣма да се постигне, защото не само, че липсватъ учители, които да могатъ и да желаятъ да сторятъ нѣщо за повдиганieto и подобрънieto на овощарството, тъй като тѣ за сега стоятъ въ селата, като врѣмenni гости, ами още че и въ най добръ урѣденитѣ училищни градини отглежданieto на овощнитѣ дръвчета за дълго врѣме ще служи за играчка на дѣцата, а пъкъ у насъ е нужно бързо рационално повдиганie на овощарството, въ което земледѣлческото население, очакващecъ отъ него извѣстни облаги, ще трѣбва да промѣни частъ отъ земитѣ си въ овощни градини и ще жертвува частъ отъ работното си врѣме за неговото прѣуспѣване.

Добръ уредений и вѣщо управляваний, отъ специалистъ — практикъ градинарь окръженъ разсадникъ ще снабдява окръга не само съ евтени, здрави овощни дръвчета, но въ нея ще се правятъ опити съ разни видове подобръни и облагородени чужди овощни дървета, за да се узнава, кои отъ тѣхъ най добръ би вирѣяли споредъ мѣстоположението и климата на окръга. Окръжниятъ градинарь въ своя районъ ще бжде не само органъ на властта и бдителъ за изпълнението закона по овощарството, но той ще бжде прякъ свѣтникъ на земледѣлческото население при засажданieto и основаванието на частнитѣ овощни градини, като ще имъ помага съ уиѣтвания и свѣти, като сжщеврѣменно ще има грижата да облагородява въ околността всичкитѣ млади дивочки и да подновява и поддържа старитѣ, тукъ-тамъ останали въ дворищата и по нивята, овощни дървета. Всѣки трѣбва да знае, че всѣко дърво, отъ което се иска да принася извѣстна полза, има нужда отъ гледане и пазене. Нашиятъ селянинъ — земледѣлецъ нагледно ще види, какъ овощнитѣ дръвчета, които сж повѣрени на градинаря, по-добръ вирѣятъ и докарватъ много по-голъма полза отъ неговитѣ, които немогатъ да си извадятъ разноскитѣ, та навѣрно ще да са помъчи да разбере, като какъ той трѣбва да си обработва градината и по кой начинъ да

се отгледватъ и поддържатъ овоцнитѣ дръвчета, за да може да се ползува по-добре отъ тяхъ. Това той щѣ — нещѣ ще да върши и резултатътъ отъ добръ уредената овоцна градина ще бжде явентъ. Освѣнтъ това, отъ градинаря овоцаръ нашиятъ селянинъ — земледѣлецъ ще да види и ще да се научи, какъ неповрѣдено да се спазва придобитото овощие за по-дългого време, за да може да го продава съ по-добра цѣна и да не бърза вѣднага съ збиранието му да го продава за нищо и никаква цѣна и когато овощието не се търси и у всекиго го има.

За основаването и поддържанieto на единъ такъвъ окръженъ разсадникъ нужни сж слѣднитѣ срѣдства:

1) За ограждане на нужното пространство, което трѣбва да бжде около 50 декара, съ тель и плѣтъ	500 лева
2) За първоначалното грубо разораване на почвата.	200 „
3) За построяване разни помѣщения при разсадника и жилище на градинаря и работницитѣ	2000 „
4) За разни инструменти, сѣмена и не-прѣдвидени разноски.	300 „
Всичко	3000 лева

Така щото, въ начало за основаването на единъ такъвъ овоценъ разсадникъ всичко за всичко ще сж нужни **3000** лева, като се има прѣдъ видъ, че за нужното пространство земя нѣма нищо да се даде и че ще да се употрѣби за цѣлята общинско или държавно мѣсто.

За поддържанieto на така ново оснований разсадникъ ще бжде нуженъ единъ добъръ ръководител специалистъ градинарь и трима постоянни прости работници, като ще се плаща на градинаря годишно **3000** лева и на тримата работници по **600** лева, а всичко **4800** лева.

Прочее за основаването и за поддържанieto на единъ образцовъ овоценъ разсадникъ прѣзъ първата год. ще сж нужни всичко **7800** лева, която сума още прѣзъ

втората ще се намали на 4800 лева, само заплата на градинаря и постоянните работници, а прѣзъ послѣдующитѣ все повече и повече ще се намалява за щото разсадника ще да има и своитѣ приходи отъ облагороденитѣ дръвчета, които ще се даватъ на най ниска цѣна на населението. Освѣнъ това въ топлицитѣ, при овощний разсадникъ, ще се отглеждатъ разни видове ранъ зеленчукъ, както и разни облагородени трандафели, на които прѣзъ първитѣ пролѣтни дни, на сигурно ще се намѣрятъ рѣвностни купувачи.

Твърдо съмъ увѣренъ, че единъ такъвъ окръженъ овощенъ образецъ разсадникъ хиляди пжти ще бѣде по-полезенъ въ всѣко отношение за окръжието, отколкото досегашнитѣ безползни опити съ основаването на разни окръжни сиренарници, желѣзарници и разни казарми, поддържанieto на които поглѣща десетъ пжти по-голѣми суми, а и ползата отъ тѣхъ е била съвсѣмъ незначителна въ сравнение съ тая, която би принесли основанитѣ по горний начинъ овощни разсадници. Отъ сега още прѣдчувствувамъ, че много ще се намѣрятъ, които ще кажатъ, че сега не е врѣмето му, че при тая финансова криза нито окръжнитѣ съвѣти, нито пъкъ правителството иматъ възможность нѣщо да направятъ за овощарството. Смѣло обаче правителството за тая само година може да се възползува съ частъ отъ сумитѣ на оня параграфъ, въ бюджета на Министерството на Търговията и Земледѣлието, отъ който ежегодно за хиляди левове се купуватъ и раздаватъ даромъ разни земледѣлчески сѣмена, като частъ отъ прѣдвидената сума исхарчеше за основаването понѣ на единъ овощенъ разсадникъ въ источната частъ на нашето отечество, а именно по Камчинското корито, защото се знае, че за сега съ нераздаването, разбира се само за една година на нѣкакви земледѣлчески сѣмена, ни най малко нѣма да се попрѣчи за прѣуспѣванието на нашето земледѣлие.*)

*) Ине сме на мнѣние, че прѣди да се взѣмъ за пѣлта въ този параграфъ, отъ когото почитаемия Авторъ иска да се взима за урѣждане на окр. овощ. разсадници, има други, които по нечувствително можеха да се нахвърлятъ за горния добра цѣль. Такъвъ параграфъ въ бюджета е напр. параграфъ за пжтнитѣ пари.

Реализиранieto на изказаното тука мнѣние е на·
лѣжаща нужда за повдиганieto на нашето досега не·
сѣществующо овоцарство, съ развитieto на което ще
да се увеличи доходността на работната земя, а съ·
щеврѣмено ще се увеличатъ и доходитѣ на земледѣ·
леца — селянинъ и отчасти ще го истрѣгне и спаси
отъ мизерията, въ която се е забатачилъ съ досегаш·
ното стопанисване на земята.

Дано добръ да ме разбере́ха, гдѣто трѣбва, за да
имаме по-малко „горчиви, но върни истини!“

Ј.

Изборътъ на расплодниците.

За всѣки единъ скотовъдецъ е отъ голѣма важность, било при покупка, било отъ своя домазлѣкъ, да знае да избере и остави най-добритѣ екзмпляри за расплодъ. „Каквито сж бащата и майката, такава е и челядѣта“, казва народната поговорка и нищо по-вѣрно отъ това. „Крушата не пада далечъ отъ корена“, значи, каквото е дървото, такъвъ ще бжде ѣ плода. Сжщото е и при разнитѣ видове домашни животни и при разнитѣ фамилии отъ единъ и сжщи видъ. Въ кое село не се посочва на нѣкоя крава или биволица, че дава много млѣко и че ѣ нейнитѣ приплоди се отличаватъ по своята млѣчность? Кой овчаръ не приказва за хубавата вълна на Карнобатскитѣ овци? Малко ли кучета сж прочути по своята неустрашимость и способность да пазѣтъ овцитѣ отъ вълци и това качество като че по наследство се предава, та всѣки овчаръ се старае отъ тоя родъ кучета да има? Ето защо голѣмо искусство и умѣние отъ стърна на всѣки скотовъдецъ е да знае да си избира добитѣка за домазлѣкъ. Ний ще се постараемъ да дадемъ най-необходимитѣ опжтвания на нашитѣ читатели за избора на расплодниците отъ разнитѣ видове домашни животни; обаче преди да направимъ това, считаме за излишно да споменемъ, че каквито-ще и расплодници да се избиратъ и купуватъ, не се ли хранѣтъ и гледатъ добрѣ, добри приплоди не трѣбва да се очакватъ; доброто хранене струва толкова, колкото добритѣ расплодници — храна брада глади, — Вий можете да купите холандски крави; оставете ги само на слама зимѣ и на изгорѣлата отъ голѣмитѣ горѣщини трѣва лѣтѣ и чакайте да Ви даватъ 20—25

кила млѣко на день и добри приплоди,—много има да се нѣдѣвате! Тѣ не само нѣма да Ви даватъ повече млѣко отъ нашитѣ крави, а при такава оскѣдна храна ѝ ще измрѣтъ. Това сѣщото може да се каже за конетѣ, овцитѣ и пр. Добритѣ родители даватъ всичко добро, което притѣжаватъ, но тѣ и тѣхнитѣ приплоди трѣбва добръ да се хранѣтъ и гледатъ, за да принесѣтъ въ полза на стопанина всичко, което ся въ сѣе тояние да даджтъ. Това е едното отъ двѣтѣ главни условия за имане на добръ добитѣкъ.

Понеже отъ разнитѣ видове животни ний искаме да ни даджтъ различни ползи,—едни работа, други месо, трети вълна и пр.,—то за по голѣмо улеснение на нашитѣ читатели и за по-лесно разгледване на въпроса, който сме си задали съ тая статия, ще опишемъ по отдѣлно, какви качества трѣбва да представляватъ производители на различнитѣ видове домашни животни, за да бѣджтъ най-много полезни на стопанетѣ си.

І Конетѣ

а) изборъ на жребецъ.

При избора на единъ жребецъ за расплодникъ всѣки коневѣдецъ трѣбва да си е опрѣдѣлилъ по рано, какви кончета иска да отгледва, — за язда само, за упрѣжъ, за надпрѣварване или за обработване на земята и пр. —, такива качества трѣбва да има и жребецътъ, който избира; слѣдъ това много е важно да се знае, да ли избрания жребецъ прѣдава своитѣ качества на конче тата, въ това се заключава всичката цѣнностъ на единъ добръ жребецъ — да прѣдава всичкитѣ свои добри качества на потомството — защото често се случаватъ, щото единъ много добръ жребецъ на гледъ да дава много злѣ сложени кончета; ето защо добритѣ и опитнитѣ коневѣдци, винѣги прѣдпочитатъ и плащатъ много по-скѣпо единъ жребецъ, на който знаѣтъ произхождението, знаѣтъ отъ чий заводъ е, знаѣтъ какви приплоди ще даде, отколкото за жребецъ, прѣдставенъ за продавъ на пазаря и отъ неизвѣстно произхождение. Добрия жребецъ трѣбва да има хармонично тѣлосло-

жение (деликатнитѣ и грубитѣ форми главно зависѣтъ отъ породата); главата трѣбва да не бѣде много голѣма въ сравнение съ тѣлото, суха, съ широка долна челюсть, широки ноздри; голѣмо, отворено, чисто и живо око! равно и широко чело, срѣдно развити и подвижни уши. Шията да бѣде доста дълга и съ развити мускули; гребенъ (холка) добръ издаденъ; грѣбъ равенъ, крѣстъ кѣсъ и широкъ, крѣстецъ дългъ, малко наклоненъ и развитъ. Плешки дълги и наклонни; рамо и прѣдрамо развити и съ дебели мускули. Гърди широки, дълги и дълбоки, ребра извити. Коренъ подбранъ, хълбакъ малкъ. Бутове съ развити мускули. Крака съ развити стави, развити кости и безъ костни нарости, сухожилия развити. Копита развити, ненарѣзани, гладки, твърди и здрави. Краката съ правилна постановка. Опашка добръ поставена и съ доста косми, сжщо гривата. Яйцата да бѣдѣтъ вишъги двѣ, добръ развити, подвижни, безъ рани и поврѣди, членътъ сжщо да нѣма поврѣди.

Жребецътъ да има кроткъ характеръ, да не хопе, да не рита и пр., да бѣде съвършено здравъ; да нѣма запалъ, прикуска, поврѣда на очитѣ, мъртви кости, вода въ краката, цѣпени копита и пр., да ходи и бѣга свободно.

Цвѣтътъ на косъма зависи отъ вкуса на стопанина; но обикновенно кулеститѣ, чилеститѣ, шаранитѣ, много лиситѣ кончета не се оставятъ за жребци.

При избора трѣбва да се обръща внимание на годинитѣ. Обикновенно жребцитѣ започватъ да се пушатъ на кобили отъ четвъртата година, могатъ да служатъ за расплодници до 15 та и даже до 20 та година, но най сж добри отъ 4 до 12 години.

Не е достатъчно да имамъ жребецъ младъ, съ добро тѣлосложение, отъ добра раса, за да бѣдѣтъ приплодътъ му добри; често се случаватъ, че най-добрия на гледъ жребецъ дава най-малко и най-лоши приплоди, затова при покупка, ако нѣкой жребецъ има добри приплоди, които притѣжаватъ качествата на бащата, то той много-повече се цѣни и се прѣдпочита отъ всички други.

в) Избора на кобилитъ.

Майката има еднакво значение, като бащата, върху приплода, защото всѣки приплодъ носи у себе си елементитѣ и отъ двата родители въ равна степенъ,—ако въ стопанско отношение се дава по-голѣмо значение на мъжкия производителъ, то е само за това, защото една майка за една година дава само единъ приплодъ, когато за същото врѣме единъ жребецъ ще даде 30 и 40 приплода и ако той прѣдава добръ своитѣ качества, тогава за 30—40 пѣти по-малко врѣме ще имаме много добри приплоди; но поединично взето майката и бащата еднакво влияние иматъ върху приплода.

Кобилата трѣбва да носи всичкитѣ отличителни черти на своя полъ, — суха глава, тънка шия, по-деликатни крака, развити гърди и крака, равенъ или малко наведенъ грѣбъ, развитъ коремъ и главно широка задница; задната частъ у кобилата има надмощия надъ прѣдната частъ. Кобилата за расплодъ не трѣбва да има никакви недостатѣци; очитѣ да бѣдѣтъ бистри, голѣми и живи; коститѣ безъ нарастѣци, да нѣма запалъ, копитата да не сѣ нацѣпени, да не сѣ плоски; да нѣма прикуска, да нѣма лошъ характеръ и да е плодна. Кобилитѣ отъ 3 та година се теглятъ на жребецъ и могатъ де се плодятъ до 30 та година, но обикновенно тѣ се държатъ за майки до 16-та година, затова при покупката кобили за майки, обикновенно се прѣдпочитатъ младитѣ. Кобили, които иматъ кучешки зѣби, обикновенно се считатъ за лоши майки. Другъ единъ недостатѣкъ, на който трѣбва да се обръща внимание, е честото распасване, — кобила, която често се распасва, обикновенно е безплодна и злонрава.

II Говедата.

При избора на говеда за расплодъ трѣбва да се има прѣдъ видъ за какво именно сѣ прѣдначени и отъ коя порода се избиратъ, защото всѣка една порода си има своитѣ отличителни признаци и при избора на расплодници отличителнитѣ расови признаци и качество трѣбва да сѣ много-видни.

Говедата главно сж прѣдзначени за месо, млѣко, а у насъ и за работа. Понеже избора на кравитѣ за млѣко е отъ особенна важность за всѣки единъ стопанинъ и има признаци, по които може, до извѣстна степенъ, да се опрѣдѣли, коя крава е млѣчна и коя не е, то този отдѣлъ го изоставяме за сега, като се общаваме другъ пѣтъ да занимаемъ съ него напѣитѣ читатели и въ една специална статия.

Бикътъ и кравата, както и при конетѣ, иматъ еднакво влияние въ прѣдаванетоъ тѣхнитѣ качества на телцитѣ и тукъ, ако се отдава много по-голѣмо значение на бика отколкото на кравата, то е само защото единъ бикъ ще заплоди на годината 50—60 крави, ще даде 40—50 добри телци, а една добра крава за същото врѣме ще даде само едно теле. У насъ, ако имамъ нѣщо, което много е способствувало за изродяването на говедата, то е, че за бикъ винѣги се е оставяло най-лошото теле—„нѣма да стане за волъ, да го оставимъ за бикъ!“

Добрия бикъ, възъ отъ неговитѣ расови признаци, трѣбва да отговаря на слѣдующето: Глава умѣрено развита; чело равно, око бистро, носъ росенъ, долна челюсть широка, рога гладки, шия къса и умѣрено дебела; горна линия отъ гребена до кръстеца съвършено равна; кръстъ широкъ, задница широка и дълга, съ малъкъ наклонъ. Гърди широки и дълбоки, коремъ умѣрено развитъ, хълбокъ малъкъ. Пленки голѣми и наклонни напредъ; прѣдрамо съ развити мускули, което на краката не много дебели, а колѣнитѣ развити. По космитѣ никѣдѣ да нѣма нарости (мрътва-костъ). Бутоветѣ съ развити мускули. Кожата лесно да се хваща и направената на нея гънка много-бързо да се хваща и направената на нея гънка много-бързо да се унищожава. Копита гладки. Яйца съвършенно здрави, подвижни, еднакви и добръ развити. Бикътъ трѣбва да се купува на двѣ години, по-рано още не е добръ сформированъ, по-късно е загуба за купувача, понеже слѣдъ 5—6 година той става негоденъ за расплодъ, понеже започва да бѣде, да гони хората и освѣтъ това той трѣбва

съ време да се замѣсти съ младъ и продаде, додѣто има пазарна стойностъ.

Най-добрѣ е да се гледа, щото майката и бащата на бика да сж много-плодни; тогава има извѣстна гаранция, че ѝ сина ще бжде плоденъ.

При избора на крава за домазлѣкъ, освѣнъ отличителнитѣ расови качества, които трѣбва да притѣжава, още трѣбва да отговаря на слѣдующитѣ условия: да не бжде по-млада отъ 3 години, понеже на тая възраст напълно е сформирована и не по-стара отъ 9 години, защото слѣдъ тая година губи много отъ своята стойностъ, плодовитостъ и доходностъ. Общия ѝ изгледъ трѣбва да прави впечатление на женственностъ, — суха глава, кротѣкъ погледъ, тънки и гладки рога, дълги уши съ рѣдки косми вътрѣ; суха и къса шия, грѣбъ по възможности равенъ, крѣстъ широкъ, задница развита (широка и дълга); гърди широки и дълбоки, коремъ голѣмъ. Краката (коститѣ) по възможности тънки, но здрави, копитата гладки. Кожата тлѣста, много подвижна и еластична. Вимето правилно сформировано отъ 4 боски съ 4 зърна, които да сж паралелни по между си и да гледатъ право на долу, а не напрѣдъ. Кожата на вимето да бжде тънка, тлѣска, покрита съ малко и тънки косми. Кожата отъ вимето до заднитѣ отвори, на която космитѣ сж въ противно направление съ космитѣ отъ останалата частъ на тѣлото, да бжде по възможности обширна. Подкоремнитѣ жили да сж голѣми и много криви.

Понеже всякитѣ говеда свършватъ своята кариера на касапницата и тамъ главно се цѣнятъ за месото, то при избора на бика и кравата трѣбва да се гледа, щото тия части, които даватъ най-много и най-добро мясо, да сж най-добрѣ развити, а такива части именно сж: 1) гърба, 2) крѣста, 3) крѣстеца и 4) бутонетѣ, Космитѣ за нищо не се цѣнятъ, затова тѣ трѣбва да сж деликатни, но здрави. При работния добитѣкъ коститѣ могатъ да бждатъ по-дебели.

III.

За избора на овцитѣ.

Овцитѣ ни даватъ главно три продукта, месо, вълна и млѣко; най-главния продуктъ на овцата е месото и по него тя именно се цѣни, като пазарна и касапска стока, слѣдъ това иде вълната и на трето мѣсто стои нейното млѣко; ето защо при избора на овци за расплодъ главно се обръща внимание на формата и голѣмината на тѣлото и слѣдъ това на тѣнкостьта и количеството на вълната.

Ако има домашенъ добитѣкъ у насъ на който при избора на расплодниците да се е обръщало голѣмо внимание, то безъ сжмѣние сж овцитѣ; види се, защото добритѣ кочове не сж могли да се впрѣгатъ или ѣдатъ, както добритѣ кончета и мжжки телци, иначе сигурно и тукъ щѣше да бжде сжщото, както при едрия добитѣкъ.

Нашитѣ овчаре винѣги оставятъ за кочъ най-доброто ягне, като знаятъ, че отъ добрия кочъ най-много зависи да иматъ добри приплоди. Майката и тукъ има своето еднакво влияние, но само на единственното свое ягне, а коча — на всичкитѣ негови ягнета.

При избора на кочъ за расплодъ трѣбва да се гледа да има по възможности развито тѣло. Глава суха и малка, ако нѣма рога е за прѣдпочитане, защото рогата почти за нищо неслужатъ, а голѣма частъ отъ храната отива за тѣхното растане, око бистро, шия кѣса, грѣбъ равенъ, широкъ и съ развити мускули. Кочъ съ навенъ, издаденъ или тесенъ грѣбъ никога не трѣбва да се оставя за расплодъ. Гърдитѣ да бждѣтъ широки и дълбоки, ребрата доста обли, коремъ умѣренно развитъ; а кръстъ, задница и бутове по-възможности развити, защото тия части отъ тѣлото даватъ най много месо. Краката да бждѣтъ кжси и деликатни.

Кожата трѣбва да бжде тѣнка и еластична, лйцата добрѣ развити. Качествата, които се изискватъ отъ овцата относително тѣлосложението сж. сжщитѣ, както и за кочоветѣ.

Кочоветѣ обикновено се купуватъ на двѣ години и се използватъ до 6 та година.

При избора на коча и на овцата много овчаре обръщатъ по-голямъ внимание на вълната, отколкото на тѣлосложението, което е погрѣшно; защото всѣка овца дава срѣдно 15 кил. месо, което струва 6—7 лева, а само 1½—2 кил. вълна, която не струва повече отъ 2½—3 лева. Но като единъ отъ главнитѣ продукти, на нея трѣбва да се обръща внимание.

Вълната трѣбва да покрива цѣлото тѣло, — отъ главата до колѣнитѣ. Не е вѣрно, че тия овци, които до конитата и до срѣдѣ главата иматъ вълна, тѣхната вълна е много добра; вълната по главата и краката винѣги е отъ долно качество и тя винѣги струва много по-малко, отколкото отишлата храна за израстването ѝ. Цѣлото руно, трѣбва да бѣде като прѣстригано, а не на фитили, като у кжракачанскитѣ овци. Влакната трѣбва да бѣджтъ гъсти, равни по цѣлата дължина, тлѣсти и колкото повече гънки иматъ, толкова вълната е по-тънка и по-мека.

Когато се испитва качеството на вълната у единъ кочѣ или овца, тя винѣги се гледа задъ плешкитѣ, отстърни на гърба, дѣто е най-добра. Ако при основата на опашката и отъ външната стърва на buttovetѣ вълната е добра, тогава трѣбва да се счита, че и по-цѣлото тѣло е добра, тъй като на тия мѣста тя е най-лоша. Когато вълната лесно се скубе или лесно се къса, това показва, че овцата не е здрава.

За избора на свинетѣ.

Отъ свинетѣ ний искаме само месо и масѣ, та за това трѣбва да се гледа, щото тия части на тѣлото у свинята да бѣджтъ най-много развити, които даватъ най-много и най-добро месо.

Ако разгледаме мѣстнитѣ свине, ще видимъ, че тѣ иматъ голѣма глава съ много развити челюсти и продължена зурла, дълга шия, тесенъ и изостренъ грѣбъ, съвсѣмъ неразвита задница, високи крака съ дебели кости, — всичко тъкмо противно на онова, което се изисква отъ свинята. Цѣлото тѣло покрито съ дебела

кожа, по която има гъста и груба четина, а отъ главата до опашката гъста и щръкнала четина, която дава дивъ изгледъ на свинята. Всички тия признаци показватъ, че нашитѣ свине сж способни да унищожаватъ много храна, да обръщатъ мѣритѣ съ коренитѣ на горѣ, но твърдѣ мъчно да се наголяватъ и много малко месо да ни даватъ. Неще сжмнение, че начина на тѣхното отгледвание много е повлиялъ и влияе да иматъ такова тѣлосложение, което е приспособено къмъ търсенето на храната. Ако се поставятъ въ сжщитѣ условия много облагороденитѣ свине, които искатъ винъги готова храна, тѣ ще измржтъ отъ гладъ; но понеже нашата цѣль е да укажемъ, на какво именно трѣбва да се обръща внимание, при избора на расплодницитѣ споредъ тѣхното назначение и ползитѣ, които отъ тѣхъ очакваме, то и тукъ ще се придържаме о сжщитѣ начала, както и при другитѣ видове животни.

Дългитѣ крака и дългата зурла нари неструватъ, а гъстата четина и дебелитѣ кости се хвърлятъ на боклука, ето зацо при избора на свине за расплодъ трѣбва да се гледа главата да бжде малка и месиста, шията къса, четината рѣдка, краката къси и тънки, а тѣлото — колкото е възможно да бжде развито, особено гърба да бжде равенъ и много широкъ, ребрата обли, бутоветѣ много месисти и цѣлата задница широка. Най-добрѣ сложената свиня трѣбва да има изгледъ на буре — подпрѣно на четири кибритни клечки. Свинки, които има боски не само по дължината на корѣма, а и подъ гърдитѣ, сж много добри за майки.

Да не се излъже нѣкой отъ нашитѣ читатели да търси у нашитѣ мѣстни свине горѣизложенитѣ качества, всѣка порода си има своитѣ отличителни черти и особно тѣлосложение; описанитѣ качества се срѣщатъ само у най-добрѣ сформированитѣ свине, каквито всѣки свиневъдецъ, който иска да извлече най-голѣма полза отъ тия живи фабрики за месо, трѣбва да търси у расплодницитѣ; а нашитѣ мѣстни свине стоятъ на послѣдното стъполо отъ всичкитѣ свини на свѣта, както по-качества, тѣй и по тѣлосложение; та когато ни се прѣдстави една група отъ мѣстни свине, трѣбва да избереме тѣзи

отъ тѣхъ, които по се доближаватъ до добръ сформирванитѣ.

Трѣбва да прибавя, че месото на мѣстнитѣ свине е много по вкусно отколкото на подобренитѣ, защото тѣхното месо съдържа една особенна кристаловидна материя, която въ месото на подобренитѣ свине не съществува и нашитѣ хора много основателно казватъ, че месото на английскитѣ свине нѣма вкусъ.

Когато се избира нерезъ, то да се гледа да е младъ, обикновено на една година: двѣ години да се употребява за разплодъ и слѣдъ това да се ухрани за клане, защото слѣдъ третата година започва да става лошъ и месото му става жилаво.

N.

Разнитѣ земледѣлчески машини и орѣдия, внисани отъ чужбина.

Ний Българетѣ сме чудесно въсприемчивѣ народѣ къмѣ чуждото, па било то въ наша полза или въ наша врѣда и жалното е, че повечето пѣти и по много се случава послѣдното; земете за примѣръ готовитѣ чужди обуца, чужди дрѣхи, чужди платна за долни дрѣхи, разни басми и пр. и пр. и напълно ще се убѣдите, колко ний обичаме чуждото. До прѣди освобождението на всѣкѣждѣ по селата па и по градоветѣ женитѣ сами изработваха всички платове за горни и долни мѣжски и женски дрѣхи. За посмѣшище служеше жена, която купува платно отъ пазаря. Сега не е така, — всичко се зема па готово, затова и осиромашѣхме. Но нека говоримѣ за нашето земледѣлие, защото тамѣ сѣщия вѣтърѣ вѣе.

Разни чужди фабрики изработватѣ всевъзможни желѣзни плугове, сѣячки, брани, триори, ровкалки, парни хармани и пр. и пр. Ний тия работи вѣмаме, а си служимѣ съ дървения плугѣ и конския кракѣ, но достатѣчно е, че много сме наклонни къмѣ чуждото.

Расправятѣ ни разни хора за голѣмия прогресѣ, който сѣ достигнали земледѣлцитѣ въ другитѣ дѣржави съ разнитѣ желѣзни орѣдия, защо да останемѣ и ний назадѣ, а ето че и услужливи хора се намиратѣ, — отварятѣ се складове въ всички наши голѣми и малки градове па всевъзможни земледѣлчески орѣдия и машини, се отѣ чужди фабрики, даватѣ сѣчива даже па вѣресия — срѣщу записи, само да се харчатѣ. Ето че се създава и Законѣ за пасърчение на мѣстната индустрия; понеже ще пасърчаваме и земледѣлието — а него най-много трѣбва да насърдаваме — чужденцитѣ се възползватѣ отѣ тоя законѣ и внасятѣ всичкитѣ си земледѣлчески орѣдия безѣ мито и други налози, даже ги прѣнасятѣ съ

намалени такси по желѣзницитѣ да се продаватъ и разпространяватъ, колкото се може повече между населението, само пари да се изнасятъ отъ нашата държава, да се насърдчаватъ чуждитѣ фабрики и да цѣфти нашето земледѣлие. И наистина въ расстояние само на нѣколко години съ хиляди—хиляди желѣзни плугове сж се внесли у насъ и продали, множество сѣячки, триори и хармани, — това наистина е голѣмъ прогресъ, никой не може да го откаже. Но що за Калифорния и за Патагония е нашата държава за чужденцитѣ и за чуждитѣ фабрики! Внасятъ се и се продаватъ чуждитѣ стоки на нашето население — добръ! Тия стоки подъ прѣдлогъ на насърдчение на мѣстното земледѣлие се освобождаватъ отъ мито и имъ се намаляватъ разносжитѣ по прѣнасянето; кой е този, който е натоваренъ да слѣди, че щомъ се правятъ всички тия отстъпки и улеснения на чуждитѣ фабрики въ врѣда на нашата държавна доходностъ внесенитѣ орджия се продаватъ на нашия земледѣлецъ съ намаления съотвѣтствующи на ония, които имъ се правятъ отъ стърна на държавата? Има ли нѣкой, който да слѣди за тия работи? Единъ плугъ, внесенъ у насъ, струва 35 л., праватъ му се отстъпки 5 л., а се продава 55 л., вмѣсто да се продава само 40—42 л.

Части отъ плугъ, които коштуватъ 2·70 л., продаватъ се по 7 л. Единъ винтъ за една вършачка, който коштува 0·30 ст., продава се 4—5 л. Това не е нито насърдчение, нито обезсърдчение, а чисто и просто експлоатация на нашето население отъ стърна на чужденцитѣ. Съ голѣмитѣ отстъпки, които държавата прави на чужденцитѣ, само се насърдчаватъ чуждитѣ фабрики и се оголва нашето население.

Огначало, когато нашето население още не знаеше, какво е желѣзевъ плугъ и брана, имаше си смисълъ да се правятъ извѣстни отстъпки, но сега това е съвсѣмъ безцѣлно. Нека всички тия чужди произведения се облагатъ съ мито на общо основание, това е голѣмъ доходъ за държавата; нека не имъ се правятъ вече отстъпки за транспорта и ще видите, че пакъ за сѣжитѣ цѣни ще ги продаватъ. Тукъ вече конкуренцията ги заставлява да продаватъ по-евтино, а полученото мито и повече навло ще служатъ за облекчение данъчния товаръ на нашето население. Стига вече имъ сж правени всевъзможни отстъпки въ врѣда на доходния бюджетъ и стига сж експлоатирали населението.

Отъ друга стърна и самото наше население нетрѣбва така лакомо да купува всичко чуждо, което му коштува много скъпо. Ний често пѣти се обхващаме отъ единъ видъ епидемия, — комшията купилъ два желѣзни плуга, защо азъ да имамъ само единъ, той не е по-богатъ отъ мене. Ама не ми трѣбвалъ — все едно, ще го купа!

Виждаме, че пѣкой купилъ вършачка, защо да останеме назадъ отъ него? Хайде и ний ще купимъ, хемъ по голѣма. Продаваме конетѣ, единъ чифтъ волове, плащаме половината, а за другата половина даваме записъ. Еврейскитѣ фабрики това ѝ търсатъ. Па като се счупи нѣщо на плуга, или единъ винтъ на вършачката, които нѣма кой да направи, тия сѣчива и машини ставатъ за нищо не годни, — и това не ни стрѣска, нали ще кажятъ комшинтѣ, че еди-кой-си купилъ вършачка—това стига. Тѣзи необмислени покупки сж станали причина, щото мнозина отъ нашитѣ по-голѣми и по-прѣдприемчиви земледѣлци да заложатъ значителни капитали за нищо и никакви земледѣлчески орждия и машини, нѣкои даже и окончателно да се съсипатъ.

Ний ни на-малко не сме противъ купуването на добри желѣзни земледѣлчески орждия; но това нѣщо не трѣбва да става безразборно, както се е вършило до сега; нека се купуватъ плугове и машини, ако се иматъ готови срѣдства и ако отъ такива орждия се усѣща нужда; а не да се продаватъ воловетѣ, за да се купи плугъ и полетъ да му окачаме палешника по кладенцитѣ. Освѣнъ това нетрѣбва да се купуватъ плугове, които коштуватъ скъпо и които съ 4—5—6 чифта волове едвамъ се теглятъ. Нѣма защо да се купуватъ вършачки отъ 12 конски сили за 12—13 хиляди лева, когато отъ 6 конски сили и само 5—6 хиляди лева и за най голѣмия нашъ земледѣлецъ е прѣдостатъчна. Сметката на еврейтѣ е да ни продаватъ, колкото се може по-голями машини, за да зематъ повече пари, както и дѣйствително зематъ и ни събличатъ, но нашия собственъ интересъ ни диктува да купуваме колкото се може по-ефтино разнитѣ машини, но за това пѣкъ нѣма защо да ламтимъ къмъ голѣми машини и плугове, когато можемъ да си извършимъ по-китѣ работи съ много по малки.

Слушалъ съмъ, па и самъ имахъ случай да видя, че въ много-напрѣднали държави по земледѣлието, каквато е

Унгария, земеделците си служатъ съ много лежки плугове, на които всичките второстепенни части сж отъ дърво; теглятъ се най-много отъ два чифта волове, а обикновено отъ единъ чифтъ; на много мѣста видохъ и само по единъ конъ да тегли плугъ. Внасанитѣ у насъ плугове не могатъ да се покътнатъ отъ мѣстото съ единъ чифтъ.

Въ Унгария почти всички голѣми земевладѣнци си служатъ съ вършачки отъ 6 конски сили, у насъ никждѣ такава неможешъ да видишъ, се 10—12 конски сили; разбира се, ний сме хемъ голъ, хемъ фодулъ, а евреитѣ такива хора търсатъ и благодарение на такива народи тѣхнитѣ фабрики успѣватъ.

Ний като сме казали единъ пжтъ, че въ другитѣ държави съ желѣзень плугъ оратъ, съ машини жьнатъ и вършатъ, држжъ и ний така да работимъ, та дано и нашето земеделѣние цѣфне като тѣхното, ала смѣтката ни често пжти излиза погрѣшна; защото ний нито знаемъ, какви сж тѣхнитѣ плугове, нито какъ оратъ, нито какъ жьнатъ; нито каква е тѣхната земя; па освѣнъ това тѣ покрай земеделѣнието отгледватъ добитѣкъ за млѣко и месо; иматъ богата индустрия и промишленность, а у насъ всичко това липсува.

Другадѣ оратъ, сѣятъ, прибиратъ, каквото се е родило и пакъ прѣборатъ нивата и на цово я засѣятъ. И сѣятъ не само жито, а — жито, овѣсъ, кукурузъ, детелина, цвѣкло, тютюнъ, макъ, картофи, люцерна и пр. и то споредъ това, дѣ каква най-много се ражда, а у насъ прѣборе се единъ пжтъ нивата съ плуга и се остави да се утъпка отъ добитѣка; прибере се посятото и се остави нивата на почивка една—двѣ години, да се вцѣли, и съ такава обработка на нивитѣ и при крайно ограниченото сѣидбо-обращение искаме да стигнемъ земеделѣнието на другитѣ държави. Не съ плугъ „Сакъ“; а съ електрически плугъ да обработваме нивитѣ си по досегашния начинъ, се такова плодородие ще ни дадатъ. Не е работата съ какъвъ плугъ ще оремъ, но какъ ще оремъ д какво сѣидбо-обращение ще наредимъ за нашата земя, за иа ни даде най-много приходъ. Тамъ е, мисля, развѣската на нашата земеделѣческа криза, а не въ безразборното купуване на скжпитѣ чужди земеделѣчески орждия и машини.

Ст. Добринъ.

По „сегашното положение.“

Врѣмето ни убѣди, че нашия земледѣлецъ не е подготвенъ да понесе ударитѣ на неплодородието; значи той е *непредвидливъ*. При добра жетва по хитритѣ си пълнятъ мѣлкомъ хамбаритѣ и съ лукаво удоволствие очакватъ лоша година, за да продадатъ скъпо и прѣскъпо на своя наивенъ — непредвидливъ съсѣдъ. Ако при такава добра година нѣкой отъ по-добритѣ селяни внуши мисълта за гладни години и подсѣти своитѣ съселени да се приготвятъ, като събератъ храна или друго яче, то за зла честь сѣ ще се намѣри нѣкой отъ първата категория хора, който да побърка на хубавата помисълъ и да я развали. Причина за непредвидливостъ е невѣжеството и егоизма (стремление за личенъ интересъ, макаръ и въ ущърбъ на общия).

Когато годината е плодородна, влѣзте въ кое да е село и Вие ще видите, особно зимно врѣме, че кръчмитѣ сж пълни и виното се разлива на всѣка маса безъ мѣра. Единствения човѣкъ, който ясно си чертае злитѣ послѣдствия отъ тази бързо разпространяюща се страсть — пиянството, е учителя, обаче ще ли се рѣши той да говори противъ това зло, като знае, че ще се противопостави на кръчмаря и на край годината ще му дигнатъ парцалитѣ?

Отъ друга страна врѣмето ни учи, колко егоизма е врѣзанъ въ нашата интелигентна класа. Нашия земледѣлецъ е задлѣжнялъ вече до уши, нѣкои сж изгубили и кредитъ та търсятъ всевъзможни срѣдства за поддържане живота си¹⁾, а интелигенцията подѣлена на разни категории: чиновници, офицери и пр., като че не вижда болкитѣ на народа, а само пълни джебоветѣ си и гледа нѣкакъ си прѣзрително на не-

¹⁾ Разпрамяха въ Трънско, че тамъ имало сѣмейства, които смѣсвали въ хлѣба пиявица (употелно растение, расте по слабитѣ ниви съ житото заедно да ги прѣдрасположи къмъ сънливостъ и нечувствителностъ къмъ глада.

щастния на гърба и отъ кръвта, на когото се гои. Този осждителенъ егоизмъ е отишелъ до крайность: отъ една страна той изсмуква жизненнитъ сокове на единъ едва заживялъ народъ, когото гледа, като чуждъ; а отъ друга—приучва привелигированитъ на животъ, който мечтаятъ парижкитъ кони. Въ резултатъ ще имаме народъ отчаянъ и убитъ душевно и тѣлесно, некадъренъ къмъ прогреса и интелегенция, постоянно боряща се за служби, която като вижда баснословнитъ заплати търси и най непростими срѣдства само и само да се докопа.

Наистина малко се отклонихъ отъ въпроса, но то бѣше нужно.

Въ горѣпоменената статия въ кн. XVIII—XIX, II год. на сп. „Сѣячъ“, за убразоване фондъ за подпомагане бѣдни земледѣлци е казано между другото да се вземе частъ и отъ мѣсечнитъ заплати на чиновницитъ и офицеритъ. Хубави мисли! Ама за жалость, че не се бута въ тѣзи джебове! Тази мисль е тъкмо на мѣсто: земледѣлцитъ и води ги носиха и суша ги изгори и вѣтрове ги брулиха; нека и тѣзи пѣрвитъ ги по опърли малко слана, какво ще бжде? Чиновници! офицери! не се скѣпѣте, дайте на селянина — земледѣлецъ по малко! колкото поне за по една кисия, та да има кждѣ да турятъ тѣзи послѣднитъ нѣколкото, богъ знай, какъ скѣтани лева, които бирника ще иде утрѣ да иска пакъ за Васъ!

Нарднитъ прѣдставители, ако биха вникнали въ същността на третираната идея, вѣрвамъ не би отказали нейно приложение. Нѣ нека се постѣпи друго-яче. Народното прѣдставителство да намали заплатитъ на офицери и чиновници и отъ икономисанитъ, по този начинъ, сумия въ държавния бюджетъ се купи храна за бѣдни земледѣлци, за да излѣзатъ по-лесно до идущата година, която може би ще ни зарадва съ плодородие. Намалитъ ли се заплатитъ, махнатъ ли се нѣкон разходи, които се считатъ луксъ, тогази ще стане възможно и намаление на данъцитъ, което ще облекчи положението на земледѣлца.

с. Кованлъкъ.

П. Г. Константиновъ.

ЗЕМЛЕДѢЛЧЕСКИ КАЛЕНДАРЪ

М. Я Н У А Р И Й

1) **За земеделѣца.** Прѣхвърляние житото въ хабара за проветряване; Сортиране (почиствание) приготвеното сѣмѣ за пролѣтея посѣвъ; Слѣдъ 15-й Януарий, спорѣдъ мѣстнитѣ климатически условия, сѣяние на колосъ; Почиствание двортъ; При хубаво врѣме искарване торъ (гюбре) на нивитѣ; Поправяние плѣтищата си; Карание камане за бѣдѣщи постройки; Поправяние оборитѣ (хлевоветѣ) за добитѣка; Поправяние: колата, плугътъ, оралото, тѣрмѣка, мотикитѣ и пр. да бѣдѣтъ готови за лѣтна работа. Обикаляние засѣтитѣ пиви и отводняването имъ, гдѣто се види, че се наводняватъ отъ топеніе на снѣговетѣ и урѣждане годишна сѣтка за потребнитѣ годишни расходи.

2) **За овощаря.** Главнитѣ работи на овощаря се свършватъ още въ Ноемврий или най късно до Декемврий. Но и въ м. Януарий грижливий овощаръ си намира работа. Така напр. той трѣбва да прѣгледѣ овощната си градина и ако забѣлѣжи нѣкое отъ по старитѣ дървета да има нужда отъ обрѣзка, на нѣкои негови клонѣ, той трѣбва да я изврши, съ което ще му даде новъ животъ за новата година. Овощаря трѣбва да прѣгледѣ коловетѣ на засаденитѣ дървета и изгнилитѣ трѣбва да замѣни съ нови. Въ този мѣсець му е врѣмето да си купи ефтино нови колове за пролѣтно засаждане. Коловетѣ трѣбва да бѣдатъ прави, въ диаметръ дебели отъ 4—10 с. м. и достатъчно високи за да достигатъ до коронкитѣ на засаденитѣ дървета. Коловетѣ прѣди да се употребѣтъ трѣбва да се обѣлатъ, защото кората имъ принася двояка врѣда, а именно тя става гнѣздо на разни врѣдителни насѣкоми и второ въ нейнитѣ пукнотини се крие вода, отъ която коловетѣ започватъ да гниятъ. Слѣдъ обѣлването имъ трѣбва да се подостратъ и крайщата имъ обгоржѣтъ или нѣкъ най добръ е да се обмазватъ съ врѣлъ растворъ отъ сѣчи—кабрусъ или съ сапунена вода, въ която да се турне и сѣрна киселина.

Ако овощаря не си е приготвилъ потребнитѣ му дупки за засаждане на дръвчетата, то и прѣзъ този мѣсець може да проѣлжи работата си.

Главната работа на овощаря прѣз зимата се състои въ това, да защити своитѣ дървета, както въ овоцната градина, така и въ разсадника отъ врѣднитѣ животни и насѣкоми, като противъ първитѣ си послужи съ често поправяние на оградата, съ обмиване стеблата на дърветата съ варъ, говежда кръвь и пр. А противъ вторитѣ съ истребление на тѣхнитѣ лѣща, какавиди, гнѣзда и пр. работа която не е твърдѣ тѣжка въ това врѣме, когато дървото е безъ листа.

3) За пчеларя. М. Януарий и за пчеларя е мѣсець за отдихъ. Неговата работа прѣз този мѣсець е само нагледжаніе на пчелитѣ, което не трѣбва да е по често отъ единъ пѣтъ въ неделата. Частото прѣгледжаніе на пчелитѣ ги трѣвожи, а отъ тѣзи трѣвога тѣ се подбуждатъ къмъ по усилено яденіе, отъ което послѣ добиватъ болѣстѣта диария (поносъ). Ако пчеларя се вслуша въ кошера и не чува никакъвъ шумъ (брънчание), той трѣбва да знае че пчелитѣ сѣ въ добро положение, т. е. че тѣ иматъ потрѣбната имъ топлина, която е отъ 2—3⁰ по Р. Искали пчеларя да направи по осезателна провѣрка, нека си вкара само прѣста въ кошера и ще заблѣжи, че пчелите ще захванатъ да бръмчатъ. Ако веднага слѣдъ това тѣ се умиратъ, то е знакъ че тѣ иматъ потрѣбната топлина. Не умиратъ ли се скоро, то е знакъ че имъ е или студено или топло. Въ първий случай трѣбва съ обвиваніе на кошера съ слама или съ прикрѣпяване около него на възглавници и др. такива да имъ се достави потрѣбната топлина; въ вторий случай трѣбва вентилаторитѣ на пчелника да се отворятъ. Топломѣра, поставенъ за испитваніето на температурата въ пчелника, трѣбва така да бѣде поставенъ, щото за неговите глѣданіе да не става нужда да се безпокоятъ пчелитѣ.

Другитѣ работи прѣз т. м. на пчеларя се състоятъ въ почистваніе около пчелника, приготовление нови кошери и др. т.—

До г. редактора на сп. „С Ъ Я Ч Ъ“

Моля Ви, и-не Редакторе, обнародвайте въ Вашето списание долното писмо, адресирано до I-й Български земеделъски конгресъ въ гр. Пльвенъ.

П И С М О

До I-й Български земеделъски конгресъ
въ гр. Пльвенъ.

Љ-ца!

Моето писмо е кратко. Моля изслушайте ме.

Точка 2-ра отъ програмата на конгреса гласи:

„Земледѣлски кредитъ, положението му и какъвъ трѣбва да бѣде“.

Само върху тази точка ще кажа нѣколко думи.

Главнитѣ, да не кажа единственнитѣ, учреждения у насъ, прѣдъ които нашия земледѣлецъ има кредитъ, сж — *земледѣлскитѣ каси*. — Тѣзи каси, както ви е извѣстно, сж основани още въ турско врѣме. Тѣхното начало е положено отъ единъ паша, ако не се лъжа — отъ Митхадъ-паша.

Основаватъ се тѣй нарѣченитѣ *хамбари*. Всѣки земледѣлецъ, който има работни волове, се задѣлжавалъ да внася ежегодно за всѣки чифтъ работни волове по една крина храна — жито, мамули и пр. Часть отъ храната се продавала, а другата часть оставала за гладни години и за сѣме на бѣдни земледѣлци. — Отъ сумитѣ на продаденитѣ храни сж образували и капиталитѣ на земледѣлскитѣ каси. Тѣзи капиталы сж собствено притежание само на нашитѣ земледѣлци. Нито търговецъ, нито занаятчия е внесълъ стотинка въ тѣхъ.

Капитала на всѣко село въ земледѣлскитѣ каси се е записвалъ отдѣлно, — даже и за всѣки земледѣлецъ е имало отдѣлна партида, колко е внесълъ. По такъвъ начинъ всѣко село си знаило и капитала въ касата.

Когато се освободи България, нашитѣ *хамбари* се разстроиха. Колкото храна се намѣри въ тѣхъ се продаде и стойността се внесе въ каситѣ, а самитѣ постройки на хамбаритѣ се развалиха. Това стана още въ първата година на нашето освобождение. — Отъ тогазъ и до сега каситѣ продължаватъ да даватъ на нашия земледѣлецъ пари съ лихва. Какъвъ е обаче кредита му прѣдъ тѣхъ, ще приведа тукъ, отъ многото, само два факта:

1 во Земледѣлеца Т . . . въ турско врѣме, на своя пай, далъ 15 крипи жито за полза на земледѣлската каса въ гр. Б . . . Капитала на тази каса, при освобождението ни, бѣше 50,000 лева. Съ лихвитѣ за 20 години той се покачи на 250,000 лева. Житото, което нашия земледѣлецъ Т. далъ за полза на касата, на врѣмето струвало 15 л. — Въ продължение на 20 години тѣзи негови 15 лева, отъ които часть е отдѣлено за заплати на касиери и писари, се покачили на повече отъ 75 л. Слѣдъ 20 години за пръвъ пѣтъ нашия Т. дохожда въ Б . . . земледѣлска каса и се обръща къмъ касиера съ слѣдующитѣ думи:

— Г-нъ касиерю, азъ имахъ два вола, единътъ отъ тѣхъ умрѣ, имамъ нужда отъ 50 лева да си купя другъ. Моля ви, дайте ми съ фаязъ 50 л., на—ви и записъ съ порѣчители.

— Не може, казва високо касиера, твоитѣ порѣчители нѣматъ нищо, па и ти си бѣденъ, пари не ти даваме, иди си.

— Ако не ми дадете пари, моя домъ ще пропадне! . . .

— Нищо, отговаря касиера.

До когато касиера говори така на нашия земледѣлецъ Т., влиза въ канцеларията на касата лихварина К. И касиеръ и кон-

трольоръ се ухилватъ, поздравляватъ го, поканватъ го да сѣдне и го молятъ да имъ обади, защо е дошелъ.

— Двѣ хиляди лева—има ли да ми дадете отъ касата, пита К.

— Има, има, отговарятъ едновременно и касиеръ и контрольоръ.

Лихварина К. получава 2000 лева и се обръща къмъ нашия земледѣлецъ, който въ туй врѣме стоеше, като вкопанъ, въ едно кюше, и го запитва, защо чака. За пари, едва промѣлви Т., но не ми даватъ.

— Тома! ела при менъ, азъ ще ти дамъ, каза лихварина. Тома се поухили и го послѣдва. Лихварина К. даде 50 л. на Тома, но съ условие да му даде, слѣдъ 8 м-ца, на харманъ, 50 крипи жито, или 80 лева! Какви сж сѣтнинитѣ отъ този заемъ, вие сами разбирате.

Да не мислите, г-да, че това е единиченъ случай. Не! подобни случаи има много.

И тази земледѣлска каса, която истезава по такъвъ начинъ нашитѣ земледѣлци, е за осъждане. Тя не е каса за земледѣлцитѣ, а за лихваритѣ, които по единъ или другъ начинъ смучатъ народния потъ.

2-ро Другъ фактъ.

Дѣдо П. въ турско врѣме билъ кметъ на селото си. Билъ заможенъ и внесълъ за полза на Б . . . земледѣлска каса 30 крипи жито, на стойностъ около 40 лева. Една година, прѣди освобождението ни, той зема отъ казаната каса 400 л. съ лихва. Изминаватъ се близо 20 години оттогазъ и дѣдо П. плаща редовно лихвата на своя заемъ и, споредъ неговитѣ думи, платилъ близо 900 л. лихва за горшитѣ 400 л. Най-послѣ касата иска отъ дѣда П. да си ипотекира къщата и нивитѣ срѣщу дългътъ. Това хубаво. Той е съгласенъ, но, пусто, нѣма пари да се снабди съ крѣпостни актове за тѣхъ. Той ги владѣе отъ незапомнено врѣме безъ документи. Касата се нецеремони, осъжда го и му секвестира къщата и нивитѣ. Какво ще прави сега дѣдо П.? Той минава въ селото и въ околността за почетенъ човѣкъ. Той не иска да остави да му се продадатъ имотитѣ съ *тобуши*, това е срамъ за него. Той измолва зетя си, който ималъ 30 овцици, та ги продаватъ, зематъ пари и се снабдява съ крѣпостни актове за къщата и нивитѣ. И касата направи милостъ — съгласи да почака дѣда П., до дѣто се снабди съ документи за секвестираниитѣ му имоти. Но прѣзъ какви перипетии е миналъ, колко душевни истезания е изпиталъ дѣдо П., до когато се снабди съ крѣпостни актове, не му е мѣстото тукъ да се расправятъ тѣзи работи. Цѣла книга би се написала за тѣхъ. За тѣзи актове ще кажа само слѣдующето. За тѣхъ дѣдо П. платилъ 200 лева, за актове, на земледѣлска комисия да ги прѣоцѣнява на 2 пкти—100 л.—всичко 300 лева! . . . и то, за да ипотекира имотъ на касата за 400 лева дългъ; а колко врѣме е изгубилъ сиромаха дѣдо П., до дѣто се свърши тази мъчителна работа — цѣли шестъ мѣсеци! . . .

Слѣдъ като се снабди дѣдо П. съ крѣпостни актове- ми го-вореше: „турцитѣ бѣха по-мерхаметлии къмъ орачитѣ. У тѣхъ имаше законъ -- който орачъ плати фаизъ два пѣти по-голѣмъ отъ борча си на касата, борча му опрощаваха. А нашитѣ касиери, какво направиха съ мене. Платихъ два пѣти повече пари отъ борча си, а тѣ, намѣсто да ми опростятъ борча, зеха та ме сисипаха, за да не видя вече бѣлъ день“.

Г-да! Азъ не говоря басни. Азъ съмъ билъ свидѣтель на всичко това, което излагамъ тукъ. — Излагамъ само една малка частъ отъ него. Подобни *възмутителни* факти има много въ нашето многострадално отечество и, за жалостъ, нашето правителство не се е заинтересувало до сега да изучи, поне за очи, кредита на нашия земледѣлецъ въ страната. Ако правителството не е направило това, то нека го направи поне частната инициатива.

Азъ отъ душа се радвамъ, г-да, като ви гледамъ събрани отъ разни краища на България на конгресъ. Вие имате благородна цѣль: да обмислите за положението на нашия земледѣлецъ и да потърсите срѣдства за подобренieto на туй положение.

Като изложихъ горнитѣ два възмутителни факта съ нашитѣ земледѣлци, азъ-би казалъ много горчиви думи по адресъ на нѣкои отъ нашитѣ земледѣлски каси, по считамъ за благоразумно да ги прѣмълча за сега.

Братя! Голѣма частъ отъ земледѣлскитѣ каси, както сж поставени днесъ у насъ, не сж каси да подпомагатъ нашето земледѣлие, а да го съсипватъ, да го опрощаватъ, — тѣ не сж каси за нашитѣ земледѣлци, а повече за лихваритѣ, съсипниците на земледѣлцитѣ. Нека ме извинятъ онѣзи честни служители въ каситѣ, които добросъвестно изпълняватъ своитѣ обязанности и които не малко сж улеснявали нашитѣ земледѣлци. Монитѣ думи не се отнасятъ до тѣхъ.

Азъ зная единъ малкъ окръженъ градъ въ България, въ който има нѣколко крупни лихвари, които сж раздали на земледѣлцитѣ въ окръга, подъ баснословни лихви, повече отъ *единъ и половина милионъ лева* и по-голѣмата частъ отъ тѣзи раздадени пари тѣ сж взели отъ земледѣлскитѣ каси и отъ Народната банка. А паритѣ въ Народната банка мигаръ не сж народни, мигатъ не сж повечето на земледѣлцитѣ? . . . Тѣзи лихвари плащатъ на каситѣ и на банката по 8 и 9% лихва, а ги раздаватъ на земледѣлцитѣ съ 20, 30 и 50%!

Но нека оставимъ фактитѣ. Нека промислимъ, какви мѣрки трѣбва да се взематъ за подобренieto кредита, положението, участьта на нашия земледѣлецъ и за подиганieto въобще на нашето земледѣлие.

Азъ прѣдлагамъ една мѣрка, която, ако се осъществи още т. г. то и програмата на конгреса, ако не напълно, то поне на половина ще се осъществи.

Ето тази мѣрка.

Отъ горѣизложеното вие видѣхте, че капиталитѣ на земе-

дѣлскитѣ каси сж притежание само на нашитѣ земледѣлци. Слѣдователно, на законно основание, само земледѣлцитѣ иматъ право да владѣятъ тѣзи капитали и да располагатъ съ тѣхъ. Защо тогава правителството да располага съ имота на земледѣлеца, защо то да назначава въ тѣхъ по угодата си чиновници повече търговци, занаятчи и др., а не земледѣлци? . . .

Нека I-ия Български земледѣлски конгресъ, при другитѣ си рѣшения, вземе и слѣдното рѣшение:

Да поиска, на законно основание, отъ правителството да прѣдаде то земледѣлскитѣ каси подъ вѣдомството на единъ Върховенъ земледѣлски комитетъ въ България. Този комитетъ да изработи законъ, по който да се управляватъ земледѣлскитѣ каси. За касиери и служащи въ тѣхъ да се назначаватъ само земледѣлци. Каситѣ да раздаватъ пари подъ лихва само на земледѣлцитѣ, а не и на търговци, лихвари и др. Колкото суми има раздадени не на земледѣлци, да се прибератъ отъ тѣхъ. Търговцитѣ и занаятчиитѣ иматъ свои банки и акционерни дружества, нека си заематъ пари отъ тѣхъ.

Всѣка земледѣлческа каса за въ бѣдѣще да отвори въ своя районъ образцово земледѣлско училище, да поддържа въ него синове на бѣдни земледѣлци. Нашия народъ е земледѣлски. Той има нужда отъ образовани земледѣлци, които единъ день да се явятъ въ Камарата да наредятъ закони за подигане нашето земледѣлие, за прѣусиѣванието на България.

Азъ съмъ твърдо убѣденъ, че когато земледѣлскитѣ каси минатъ въ рѣцѣтъ на своитѣ притежатели — земледѣлцитѣ, то и кредита на земледѣлцитѣ ще се подигне. Тѣ ще иматъ възможность да се улеснятъ съ повече пари, да си купятъ повече работенъ добитъкъ, да обработватъ повече земи, и наконечъ да иматъ повече приходъ и да станатъ по-богати. А щомъ нашитѣ земледѣлци сж по-богати, то нѣма съмнѣние, и държавата ще бѣде не само по-богата, но ще има и повече кредитъ прѣдъ външния свѣтъ.

Братя! Азъ ще се считамъ за честитъ, ако поне единъ отъ васъ ме послѣдва, ако поне единъ одобри моето мнѣние и работи за неговото осъществение. Но, ако не ее намѣри даже и единъ земледѣлецъ да ме послѣдва, то азъ пакъ нѣма да се отчая, а ще работя, споредъ силитѣ си, и ще разпространявамъ между народа тази хубава идея: *земледѣлскитѣ каси да минатъ подъ вѣдомството на самитѣ земледѣлци*.

Вѣрвамъ, че рано или късно тази идея, това мое мнѣние ще си пробие пѣтъ между народа и ще се осъществи.

Най-послѣ, като исказвамъ моитѣ горѣщи симпатии и сърдечни благопожелания къмъ I-й Български земледѣлски конгресъ, моли Бога да помага на всички конгресисти и на тѣхнитѣ послѣдователи да работятъ самоотвържено за прѣусиѣванието на нашето земледѣлие, на нашето отечество България.

гр. Варна, 20 Декемврий 1899 г.

Съ почитание: Ж. Димитровъ

Земледѣлчески конгресъ. Много пѣти въ списанието си сме писали за въпиющата нужда отъ единъ земледѣлчески конгресъ. Тѣзи мечта най послѣ ще се постигне, благодарение инициативата на Бѣла черковненский вѣремененъ земледѣлчески комитетъ, съвмѣстно съ Редакциата на в. „Земледѣлческа Защита“. Ние не очакваме бознае какви рѣшения отъ този конгресъ, понеже, право да си кажемъ, той бѣ много прибрзанъ. За неговото урѣждане се заговори сериозно отъ единъ—два мѣсеца насамъ, а това вѣре не е достатъчно даже да се популязира идеята, камоли пъкъ да се проучатъ въпроситѣ.

При все това, ние особенно се радваме, за тѣзи инициатива, като знаемъ, че ако не друго то поне ще се тури начало на бѣдѣща разумна борба за извоювание правата на Българский земледѣлецъ. Дано конгреса бѣде посѣтенъ отъ повече земледѣлци.

По рѣшенията, които ще се взематъ въ него ще дадемъ специална статия.

ПРОДАВАНИЕТО НА ОБЩИНСКИТѢ ЖРЕБЦИ.

Прѣдъ видъ на обстоятелството, че много общини нѣматъ храна за общинскитѣ си жребци, М-ството на Тѣрг. и Земледѣлството е разрѣшилъ да ги продадатъ, полученитѣ пари отъ продажбата имъ да внесатъ въ земледѣлческитѣ каси и прѣзъ идущата пролѣтъ съ тия пари да си набавятъ други жребци.

Дѣйствително миналогодишната сѣна въ цѣлата источна часть на княжеството унищожи посѣвитѣ, а пасищата почти въ цѣлото княжество бѣха изгорѣли, та добитѣка нѣмаше какво да пасе и на много мѣста бѣше започналъ да умира отъ гладъ и ядене на прѣстъ; благодарение на проливнитѣ дъждове прѣзъ Юний и слѣдующитѣ мѣсеци, трѣва на всѣкъдѣ стигна и добитѣка се по съвзе, но количеството на фуража почти на всѣкъдѣ е оскъдно, а на нѣкои мѣста населението нѣма храна и за работния си добитѣкъ, та това е накарало населението да иска да се продадѣтъ общинскитѣ жребци, защото иначе ще измратъ отъ гладъ и Министерството е разрѣшило.

Мий мислимъ, че много по-добрѣ щѣше да бѣде, ако общинскитѣ жребци отъ ония мѣста, дѣто съвсѣмъ нѣма храна, се прибереха отъ дѣржавата въ нѣкой отъ дѣржавнитѣ складове за жребци, дѣто има залипѣкъ отъ храна и се иззиматъ за смѣтка на надлежнитѣ общини; защото тия жребци, между които има доста добри и скѣпи, ще се продаватъ за съвсѣмъ ниска цѣна прѣдъ видъ на страшината парична криза и фураженъ недостатѣкъ, а съ полученитѣ пари отъ продажбата на жребцитѣ прѣзъ идущата пролѣтъ не жребецъ, а овца даже не ще може да се купи. Да додаватъ общинитѣ пари за купуване на жребци едвамъ ли ще го напратъ

ватъ, та почти всички продадени общински жребци не ще се набавятъ прѣзъ идущата пролѣтъ, а това е голѣма загуба за започнатото дѣло. Много отъ нашитѣ общински управления, за да не кажемъ всички, прѣзъ прѣсти гледатъ на подобрѣнието на домашния добитѣкъ, а нѣкои даже го считатъ за излишенъ товаръ, когото въ сѣщностъ една отъ главнитѣ имъ грижи трѣбва да бѣде именно подобрѣнието на добитѣка; такива то общини на много мѣста, дѣто даже и фуража и сръдствата съвсѣмъ не липсватъ, се възползуваха отъ Министерското окръжно и започнаха да продаватъ общинскитѣ жребци и бици, се подѣ благовидния прѣдлогъ, че нѣма храна.

Ний просто се очудваме, какъ е възможно да се твърди, че една община нѣма храна за единъ общински бикъ, за единъ общински жребецъ, когато ти прѣтѣжава хиляди глави едъръ и дребенъ добитѣкъ, който ще се изими! Ако за толкова добитѣкъ има храна, то сигурно ще се намѣри още за единъ добитѣкъ повече; но по никой начинъ да не се позволява да се продаватъ общинскитѣ расплодници, които много трудно се набавятъ, или пъкъ най-послѣ да се допуска това само за ствсѣмъ пострадалиѣ общини, дѣто иначе е невъзможно, но не да се разрѣшава това навсѣкѣждѣ. По тѣзи съображения ний считаме помѣнатото окръжно за много нецѣлесообразно; много по-добрѣ е било да се разгледва и удовлетворява или отхвърля искането на всѣка заявила община поотдѣлно, а не да се разрѣшава и разгласява такъвъ деликатенъ въпросъ съ окръжно

Осждително партизанство. Помнятъ читателитѣ ни, че въ кн. XXIV год. II на списанието си бѣхме дали извлѣчение на по важнитѣ рѣшения на Варнен. Окр. Съвѣтъ, въ послѣдната сессия. Мѣжду тѣзи рѣшения имаше и това да се урѣдѣтъ домакински училища за навършилитѣ първоначалното образование селски момчета. Ние особено се зарадвахме за това рѣшение и похвалихме Окр. Съвѣтъ. Сега нѣкой си дописникъ отъ Варна пише въ брой 131 на в. „Народни Права“, нѣкои нелѣпости по адресъ на г-на Холевичъ, въроятнo за Окрѣжний Съвѣтникъ и инициаторъ на горното прѣдложение, като за да обиди г. Холевича не е пощадилъ нито моралната честъ на селското население, та завършва антрефилето си съ думитѣ: „че ако селянитѣ не се научатъ тамъ на скотовѣдство, тѣ сигурно ще успѣятъ въ челоуѣководство.“ — Право да си кажемъ пие толкова се възмущаваме отъ поруганата въ случая частъ на селското население, щото отъ уважение къмъ това население отказваме да критикуваме това пълно съ злоба и обиди антрефиле. Чудно ни се вижда какъ една такава кубическа глупостъ е нямѣрила мѣсто въ единъ официозенъ вѣстникъ, морална длъжностъ на когото е да насърчава прѣдприятията, имѣюща за цѣль подобрѣние поминѣчното състояние на населението.

За важноста оть домакинскитѣ училища ще поговоримъ въ специална статия, а сега ще искажемъ надѣжда, че Редакцията на в. „Народна Права“ ще излезе да се признае въ грѣшката, която неволно е направила, като е дала мѣсто на едно толкова обидно за земеделѣ. население антрефиле, съ която постѣпка ще удовлетвори послѣдното. — Ще видимъ.

Цѣната на птицитѣ въ Парижъ. — Дива пловка оть 5—6 лева; бекасини оть 3—3½ лева; малкитѣ пилци оть 3½—5 лева, голѣмитѣ оть 5½—7½ лева; пилци оть породата Худанъ 6½—8½ лева; ухранени кокошки оть 7—12 лева.

Ново масло. — За да се избѣгне заразяванието на хората съ охтика чрѣзъ маслото професоръ Либраихъ оть Берлинъ доказалъ, че въ приготвяването на искусствено масло млѣкото може да се замѣсти съ емулзия оть ядки. Полученото вѣщество прилича съвършено на обикновеното масло по вкусъ, цвѣтъ и твърдостъ, освѣнъ това много по дълго врѣме се запазва и е наполовина по-ефтино. Ядкитѣ оть всичкитѣ видове плодове могатъ да се употребяватъ за фабрикуването на това масло. Вѣроятно ще починатъ да фабрикуватъ такова масло въ голѣмо количество.

Какъ да се гледатъ овощнитѣ дървета, за да даватъ много овощия?

Всѣко едно овощно дърво прѣбогато покрива разноскитѣ, които се правятъ за него. Разноскитѣ за гледането на овощнитѣ дървета въ градината биватъ съвсѣмъ незначителни и работата, която ще жертвуваме за тѣхъ, бива дѣйствително само едно забавление. Тѣ сж слѣднитѣ работи:

1) Окопаване на овощкитѣ.

Окопаванieto на овощкитѣ има голѣмо значение. Нужно е да се плѣвятъ буренитѣ, които съ коренитѣ си вникватъ дълбоко въ земята, като отнематъ храната на дърветата и ги задушаватъ. Сжщо тѣ биватъ причината, за да може мѣхътъ да се залови на дървото. Буренътъ още служи за добро свѣрталище подъ дървото на различни врѣдителни насѣкоми. Затова овощнитѣ дървета, които не се окопаватъ, обикновено клонетѣ имъ съхнатъ и скоро съвсѣмъ исъхвватъ, когато по нивята и лозита, дѣто почвата постоянно се разра-

ботва и чисти атъ бурена, виждаме твърдѣ здрави и стари дървета.

Неизбѣжно нужно е да се раскопава почвата около овошнитѣ дървета, за да се даде пристѣпъ на плодотворното влияние на въздуха и влагата. Ако трѣбва дърветата да се торятъ, другояче не може да стане, освѣнъ ако почвата около връстъ е раскопана и отворена. Затова есенно врѣме, когато се свършатъ полскитѣ работи, всѣки земледѣлецъ трѣбва да отиде съ мотика и остра лопата да окопае овошнитѣ си дървета. Съ мотиката той ще да очисти около дървото всичката трѣва, ще я отърси и исхвърли, съ лопатата пъкъ ще да раскопае, колкото се може, пѫ-голѣмо колело, за да може да се натрупа изобилно зимна влага.

2) Мазание овошнитѣ.

Не малко влияние има върху здравостта и нужното развитие на овоцието мазанието на овошнитѣ дървета съ овоцарска мазилка. Въ една пѫ-голѣма сѣдина взема и се разрѣдва варъ и прѣсни кравешки лайна, къмъ което се прибави и малко глина. Съ тоя растворъ съ четка се намазва цѣлия пѣвъ чакъ нагорѣ до клонетѣ и то до тамъ, догдѣто челоуѣкъ достига. Съ това мазание се унищожаватъ всичкитѣ врѣдителни насѣкоми, които сѣ се скрили за прѣ-зимувание въ щърбинитѣ и пукнатинитѣ на кората, която сѣ-щеврѣменно се подмладява и става пристѣпна на атмосферното влияние. Освѣнъ това съ тая мазилка пѣнътъ се прѣдпазва и отъ други неприятели, които неможеме да видиме. Ако по тоя начинъ редовно мажиге дърветата нѣколко години подъ редъ, ще видиме, че пѣнъветѣ на дърветата ще станатъ необикновено гладки, здрави, което у старитѣ дървета бива нѣщо особно.

3) Отстраняване на снѣга.

По нѣкой пѣтъ зимно врѣме падатъ голѣми снѣгове и прѣспи, които затрупватъ цѣли малкитѣ дръвчета, а пъкъ голѣмитѣ до клонетѣ. Отъ това често се случва или дръвчетата да измръзнатъ или пъкъ да се угризватъ отъ зайцитѣ. За това всѣки селянинъ земледѣлецъ трѣбва зимно врѣме да разрива завѣтитѣ дръвчета, за да нѣматъ зайцитѣ пристѣпъ до клонитѣ на дърветата. Обаче, когато зимно врѣме има

малко снѣгъ, твѣрдѣ е полезно да се натрупува около овощнитѣ дървета много снѣгъ, не само за да се даде възможност на дърветата да иматъ достатъчно зимва влага, но и за да може до нѣкъдѣ да се задържи на пролѣтъ млѣзгата, която се въскачва на горѣ, когато въ нѣкои мѣста пролѣтнитѣ мразове могатъ лѣсно да поврѣдятъ цѣфналитѣ дървета и да унищожатъ всѣка надѣжда за плодородие.

(Смѣдва)

Съобщава Ј.

ПОДУВАНІЕ У ДОБИТЪКА.

Прѣзъ тая есенъ на много мѣста изъ Варненско и другадѣ много отъ едрия рогатъ добитѣкъ се силно подувалъ и още въ полето или едвамъ стигналъ до село умиралъ; ний се заинтересувахме и питахме компетентни лица, кои сѣ причинитѣ, които сѣ прѣдизвикали тии подувания и умирания и какъ може да се помогне на такѣвъ добитѣкъ; тукъ излагаме отговора, който получихме, за нашитѣ читатели:

1) Прѣзъ цѣлата пролѣтъ и пѣрвата половина на лѣтото нѣкъдѣ изъ окръжието трѣва нѣмаше; тя на всѣкъдѣ бѣше съвършено изгорѣла, та добитѣка ядѣше само корене, измѣшани съ прѣстъ; а дѣто имаше храсталакъ и гора, хранѣше се съ листа, колкото да живѣе.

2) На много мѣста отъ гладъ и отъ събраната прѣстъ въ червата добитѣка започна да умира и ако сушата продължаваше, едвамъ ли половината отъ добитѣка щѣше да зазими, а до пролѣтита и четвъртъ нѣмаше да остане живъ.

3) Прѣзъ Юлий и Августъ на нѣколко пкти се излѣха проливни дѣждове; изгорѣлата трѣва се съвзе и буйно почна да расте, — на скоро ти стигна на много мѣста за косене.

4) Изгладнелия отъ дълго врѣме добитѣкъ и привикналъ само на сухитѣ корени, листа отъ дърветата и пр. отведнѣжъ минава на съвършено другъ режимъ, — започва лакомо-лакомо да пасе младата, крѣхка и буйна трѣва, на която не е привикналъ, не се привиква постепенно, както би трѣбвало, а отбедняжъ отъ една крайностъ прѣминава къмъ друга.

5) Младата трѣва, щомъ влѣзе въ стомаха, подъ влиянието на топлината, влагата и стомашнитѣ сокове, много скоро се разлага; образуватъ се газове, които немогѣтъ нито прѣзъ устата да излѣзватъ, защото стомашното устройство не позволява, нито пъкъ да се изгонятъ прѣзъ червата и отъ силното подуване, причинено отъ тии газове, или стомаха се прѣсва или става задушване и доби-

тъка извънредно скоро умира. Такива подувания и умираия на често се случаватъ пролѣтъ и есенъ.

б) За да се помогне на такъвъ добитъкъ (силно подутъ), има много срѣдства; но най-практичнитѣ, най-лесно приложимитѣ и които могатъ да се употрѣбятъ отъ всѣкого, даже отъ малкитѣ дѣца, сж слѣдующитѣ:

а) Подутия добитъкъ трѣбва да се закара до нѣкоя чешма, кладенецъ, изворъ или гюлъ и се наливка въ студена вода.

б) Да се натопатъ черги или чулове въ студенъ вода и да се завива добитъка, додѣто микс подуването.

в) Да се насуче около корема въже и да се прѣстиска полека, като сжщеврѣменно се натиска съ ръцѣ на лѣвия хълбокъ.

г) Най-много помага и най-бързо подуването минава, като се осуче въже отъ сѣно, слама, кукурузни стѣбла или даже отъ фиданки, да се намаже на срѣдата съ катранъ (а ако нѣма, може и безъ катранъ), намазаното съ катранъ мѣсто да се тури въ устата на подутия добитъкъ и да се завържатъ крайщата на въжето задъ ушитѣ, слѣдъ това да се кара добитъка да ходи (никога да не се гони); въ 10—15 минути подуването изчезва и добитъка се спасява. По-лесно отъ това срѣдство нѣма.

7) Когато се забѣлѣжи, че много отъ добитъка се подува, тогава по-добъръ е заранъ, прѣди да се пустне на паша, да му се дава малко храна, та да не отива изгладнелъ и лакомъ на паша.

Като се спазватъ тия указания, нарѣдко добитъкъ отъ подуване ще умре.

Защо е опасно да се зобятъ коне и да се хранятъ кокошки и патки съ сухъ ячемикъ и овесъ.

На-да ли всѣки земледѣлецъ — селянинъ ще да знае, защо е опасно да се зобятъ конетѣ съ сухъ ячемикъ и овесъ и защо конетѣ слѣдъ зобенето имъ съ такъвъ ячемикъ получаватъ кашлица, задушаване въ гърлото и възпаление въ дихателнитѣ органи и на носнитѣ ципици. За причина на всичко това се смѣта *прахътъ*, който се съдържа въ сухитѣ зърна. Обаче *какъвъ* прахъ е той и откъдѣ *происхожда*, вѣроятно твърдѣ малко има да знаятъ. Причината за възпалението на дихателнитѣ трѣбици и на носнитѣ ципици е малката бубулечица, *житний хоботникъ* — *пшеничный зърноедъ* (*Calandra granaria*) обр. 1, която е толкова дѣдга, колкото самото пшенично зърно.

Тая бубулечица пробива съ хобати си житнитѣ зрънца и спася въ куфинитѣ имъ своитѣ лйчица. Излупената ларва постепенно изяжда зърното, променя се на какавида въ останалата зърнена шлупка, въ която оставя, когато се измъкне на свѣтър-

шенна бубулечка, дребниятъ прашецъ на своитѣ испражнения, които подъ микроскопа се виждатъ да сж острорѣбати. *Този прахъ*, — *сирѣчь испражненията на пшеничния зърноедъ* сж причината за възпалението на носнитѣ ципици и на дихателнитѣ органи на конетѣ. Поради тая причина трѣбва ячимикътъ и овесътъ, съ който ще се зобятъ конетѣ, отъ врѣме на врѣме да се прѣсѣва прѣзъ триора, за да се прѣмахнатъ изяденитѣ отъ зърноода зърна.

Обр. 1. Пшеничния зърноедъ. а) Ларва уголѣмена около 5 пѣти. в) бръмбаръ уголѣмень. с. Ларвата и бръмбара въ естествена величина.

Забѣлѣжително е още, че често и *гѣскитѣ* мрѣтъ, кога се хранятъ съ ячемикъ или овесъ. Не вѣднажъ се е случвало, кога се хранятъ съ сухъ ячемикъ, да захванатъ да боледуватъ. Тѣ прѣс таватъ да ядатъ, захващатъ да въртятъ шинитѣ си, да отворятъ чонкитѣ си и постоянно да трѣсатъ вода. Скоро испусталиватъ, люшкатъ се насамъ нататѣкъ, като вървятъ и увисватъ на долу крилетѣ имъ.

Такива болни патки обикновенно се навиратъ изъ къшетата, гдѣто и умиратъ. *Причината на това сж испражненията на ларвитѣ на пшеничния зърноедъ*, които гѣската е глътнала съ стари ячемикъ, вслѣдствие на което гърлото и гушата получаватъ въспаление. Затова прѣпорѣчително е, когато ще се хранятъ гѣски съ ячемикъ или овесъ, трѣбва понапрѣдъ да се присѣва, или най добръ да се сварява въ вода. Сварениятъ (разбира се истуденъ) ячемикъ гѣскитѣ по го ядатъ и отъ него ставатъ повкусни и нѣма никаква опасностъ.

Съобщава J.

ЗАЩО ДА СЕ ЗАРАЗЯТЪ УМРѢЛИТѢ ЖИВОТНИ.

Често се случва по селата, даже и въ градищата, да умрѣ нѣкое домашно животно, напр. кокошка, котка, куче, теле, крава, волъ, конь и др. Мървитѣ тѣла на тии животни обикновенно се хвърлятъ внѣ отъ селото, на смѣтището или въ нѣкой трапъ, или нѣкъ се оставятъ да се валиятъ въ градинитѣ или по дворищата. За умрѣлитѣ къртици, мишки, жаби и други малки животни не става нито дума, тѣ обикновенно се оставятъ на мѣстото си, гдѣто сж били убити. Прочее, по насъ не е нѣщо особяно да глѣдашъ покрай селата и градищата мърши, даже на голѣми животни, около

които да се въртят глутница кучета и да не може да се прѣмине отъ воня.

Тѣлата на мъртвитѣ животни, особено лѣтно врѣме, захващатъ твърдѣ скоро да гниятъ, и да се разлагатъ. При гниенето и разлагането се развива една особенна силна отрова, която е твърдѣ опасна за хората и животнитѣ, а особно ако се примѣси съ кръвта на човѣка или на животното. Това твърдѣ често се случва лѣтно врѣме чрѣзъ оживланието на мухитѣ или на нѣкое друго пасѣкомо, което по напрѣдъ е било бацнало и смукало разлагащото мъртво тѣло на нѣкое животно. Често се случва, че не само хора, но и домашниятъ добитѣкъ да страдатъ отъ болки на подуване, подпухване, опасно възпаление и други подобни болести. Даже случва се нѣкои хора сериозно да се поболяватъ, безъ да може да си обяснятъ причинитѣ на поболяването. Има даже случаи, че просто ухапване на муха да е причинявало смъртъ на човѣка. Особно*) на хора уморени и испотени оживланието е твърдѣ опасно.

За това всѣки трѣбва да гледа, щото около къщата си, или нѣкъ татѣкъ на около да не остави никѣква незакопана мърша, като смѣта за своя свѣта длъжностъ да не остави нѣщо подобно на близо около своитѣ имущества, и то не само отъ хигиеническа точка, но и по отношение на чистотата. Нѣка всѣки земледѣлецъ си стори тоя незначителенъ трудець, щото всѣко мъртво животно, като къртица, мишка, птиче и др., каито би видѣлъ на пътя или на нивата и градината, вѣднага да ги закопава, или повѣ съ прѣстъ покрива.

Ако въ къщи умрѣ нѣкое животно, било куче, котка, теле, кокошка и др. добрѣ е да се закопава въ коренитѣ на овошнитѣ дървета. Отъ гниещото месо и кости дървото получава отъ земята много азотисти вѣщества, които му сѣ потрѣбни за неговия растежъ и плодовитостъ. Едно таквось дърво слѣдъ това нѣма нужда да се тори нѣколко години и освѣнъ това много добрѣ расте и дава много плодъ.

Умрѣ ли нѣкой голѣмъ добитѣкъ, като крава, волъ, конь и др. най добрѣ е да се ископава въ земята дълбока яма и да се посипва съ дебелъ пластъ негасена варъ, за да немогатъ да излизатъ изъ земята никакви испарения и за да могатъ да се унищожаватъ вѣднага всички врѣдителни бацили, които излизатъ изъ мършата.

Незначителниятъ тоя трудець ще послужи за три нѣща : на дървото, на което ще се даде храна, на чистотата и на здравieto въ селото и въ цѣлата околностъ.

Съобщава J.

*) Ние знаемъ единъ подобенъ случай въ с. Пчеларово, Добричска Околия, а именно селянинътъ Кара Димо Господиновъ биде ухапанъ съвсѣмъ слабо отъ кучето си по крака, когато той е лѣжалъ и кучето лѣжало до него. Слѣдъ 3—4 дни Кара Димо умрѣ. Причинитѣ немогатъ да бѣдѣтъ други освѣнъ горнитѣ, т. е. че кучето по-рано е яло мърша и чрѣзъ забитѣ му е станало смѣшване на кръвта отъ мършата съ кръвта на умрѣлия.

Прѣдаванието на дифтерита отъ птицитѣ на хората и обратно. — До скоро се прѣдполагаше, че дифтерита отъ птицитѣ не прѣминава у хората: но въ началото на 1899 год. Д-ръ Шейнапъ констатираше у 21 дѣца дифтеритъ въ едно село, отъ които 3 умрѣли; въ всичкитѣ къщи, дѣто имало болни дѣца, кокошкитѣ страдали отъ дифтеритъ. По разслѣдванието, което той направилъ, се доказало, че дѣцата били заразени отъ кокошкитѣ.

На много мѣста у насъ кокошкитѣ умиратъ отъ дифтеритъ. Не е злѣ родителитѣ да прѣдпазватъ своитѣ дѣца отъ заразяване, като изгоряватъ болнитѣ кокошки и заливатъ кокошарника съ кире-чова вода.

Чурупкитѣ на яйцата.

Голѣмото значение на чурупкитѣ на яйцата досега още не е добръ разбрана. Тѣ почти наврѣдъ се хвърлятъ на смѣтинцето, или пъкъ се хвърлятъ въ огъня, когато тѣ би могли да бждатъ много успѣшно оползотворени въ домакинството. Главно прѣпорѣчва се, да се счукатъ на дребенъ прахъ и разбъркани въ храната да се даватъ на младитѣ добичета. Чурупкитѣ съдържатъ голѣмо множество добри хранителни вѣщества, главно соли, които благоприятно дѣйствуватъ за развитието на младото добиче. Резултатитѣ, които сж постигнати у телетата, малкитѣ кончета и др., горѣщо прѣпорѣчватъ да се обърне сериозно внимание на яйчинитѣ чурупки. Въ Германия скотовѣдцитѣ купуватъ доста скъпо отъ гос-тилницитѣ и сладкаритѣ чурупкитѣ на яйцата, които не сж нищо друго, освѣнъ излишенъ смѣтъ.

Съобщава J.

Какъ се запазва зеленъ майданозъ за зимно врѣме?

Който желае да запази за зимно врѣме зеленъ майданозъ при пълна ароматическа миризма, трѣбва да го приготви по слѣдний начинъ, слѣдъ което остава прѣсенъ прѣзъ цѣлата зима.

Най наврѣдъ зелениятъ майданозъ добръ се умива въ чиста вода и се остава да исъхне на въздуха, докато на него неостанатъ да висятъ капки вода. Слѣдъ това окъсватъ се листчетата отъ стѣблото и се нарѣзватъ на дребно върху една дъсчица. Сѣтнѣ, се взема една малка стѣклена или глинена сѣдина, насиива се съ една дървена лъжица, единъ катъ нарѣзанъ майданозъ и единъ катъ соль и при това се добръ притѣква. Колкото е по-натѣкванъ

толкова е по-добър. Понеже майданозът може много да се при-
тъпче, и на малко мѣсто много да се събере, за това трѣбва да
се избира малка сѣдина, за да може да се напълни чакъ до горѣ.
Щомъ се напълни сѣдината завързва се отгорѣ съ книга и се дига
на студено и въздушно мѣсто. Когато стане пужда да се взема за
употрѣблѣние, за едно готвене стига една лъжица, вѣднага трѣбва
накъ да се завързва, за да не се напраща.

По сѣщия начинъ може да се запазватъ и други зеленчуци

Съобщава J.

ДОХОДНОСТТА ОТЪ ОВОЩАРСТВОТО.

Единъ салцбургски селянинъ (както съобщава тамкашниятъ
вѣстникъ), ималъ при къщата си една петвърдѣ голѣма градина—
завземала едно пространство около половинъ хектаръ. Ала селяни-
нътъ обърналъ на нея най голѣмо внимание, като се постаралъ
още-прѣди нѣколко години, да я засади съ най добри видове ово-
щии дървчета, главно съ ябълки и като старателно и рационално
е гледалъ градината си въ малко години, той е билъ постигналъ
блѣстящи резултати. Сега овощнитѣ дървета били тъкмо въ най-
красивата си възраст и най добрата си плодовитостъ. Тѣ били
добъръ запазени отъ сѣверъ, западъ и истокъ. Прѣзъ 1896 година
търговцитѣ купувачи на овощия му прѣдложили 780 фиоринта,
наши пари 1950 златни лева, но той искалъ и взелъ 960 фиоринта
или 2400 лева. На слѣдующата година той искаралъ отъ своята
овощна малка градина 1080 фиоринта или 2700 лева! Такъвъ
приходъ отъ едно такова малко пространство дѣйствително е царски.
Коя сѣйдба би докарала толкова приходъ?

Добъръ е да видятъ нашитѣ земледѣлци — селяни, които си би-
ятъ ангелитѣ дѣня и нощъ съ оране и копане на стотини декари
земя, а пъкъ гладни и борчали зазимаватъ, какъ европеецътъ сел-
янинъ съ малко трудъ дои земата. Желателно е частъ по скоро да
се подеме и въведе и у насъ рационалното и модерно експлоатиране
на всѣка педя земя.

Съобщава J.